מחלקותם רק ביבמה אלא בכל אומדנא לבטל דבר הנגמר, (ועיין בנוב"ק הנ"ל בד"ה ולדידי וכו', וצ"ע דבהחליף שור ופרה אם מת הרי הוי לטובת שניהם, אבל פשוט הוא דהתם ניחא להו לתרוויהו להכנס בסיכון זה משא"כ בכה"ג שהאבא המיר דתו וכדומה עיש"ה).

ועיי' בשטמ"ק כתובות נ"ד ע"א בשם הרא"ה ז"ל בענין נתן מתנה ואח"כ נפלה ביניהם מחלוקת דפשוט הוא דאין המתנה בטילה, ואפשר [גם לשיטת מהר"מ] כיון שאפי' אם היו מזכירים לו בשעת מעשה לא הי' רוצה להתנות מפני שהוא חושב ברור שלא יקרה דבר זה ובכה"ג לא מהני אומדנא, [ונראה דאם נתן מתנה רק בקנין ועדיין לא נתן לו ונהפך לשונא אפשר דשפיר בטיל], משא"כ ביבמה היא רק שכחה אבל אם היו מזכירין לה היתה ודאי מתנה. ומיהו מחטאת שנטרף או נתערב באחרים עדיין נשאר קשה להמהר"ם וצ"ע רב.

סימן קלה

היזק בחפץ השוה רק לבעליו*

כתב הנתיה"מ בסי' קמ"ח סק"א, וז"ל בא"ד שם, דנראה דדבר שאינו שוה בעצמו למכרו וליקח דמים בעדו רק ששוה לאיש ההוא אין המזיק חייב לשלם. ע"ש שמישב בזה כמה קושיות בדינא דמי שאבדה לו דרך שדהו, דמיירי שאין גוף הקרקע שלו אלא שיש לו רק "זכות" ואינו יכול למכרו לאחרים, ולפיכך אפי' אם בעל אחד מכר לד' אנשים אינו צריך לשלם לבעל הדרך את הדמים עבור הדרך שהפסידו ע"ש. ובפשוטו רגילים ללמוד דבריו שאין חייבים לשלם אא"כ יכול הבעלים למכרו ולקבל עבורו ממון אבל אם שוה ממון רק לבעליו בלחוד פטורים. וגם יש לדון לפ"ז במי שיש לו מזכרת כוס או כלי אחר שירש מאביו או מזקנו אשר ידוע שלכל אחד מזכרת כזו יקרה בעיניו ושוה אצלו יותר, כמה חייבים לשלם עבור זה אם הפסידו. ובעיקר דבריו נראה, דאין זה משום דקיי"ל שדבר הגורם לממון לאו כממון דמי אלא דאף אם כר"ש דכממון דמי שפיר י"ל כדבריו דשאני גורם לממון דמעיקרא היה ממון לכל העולם אלא שלגבי כולם אח"כ זה נפסד ולגביה דידיה ה"ז נשאר עוד ממון, משא"כ בכה"ג שלא היה מעולם ממון לאחרים, [ומיושב בזה מהא דגנב שור הנסקל מבית השומר דלר' שמעון חייב כפל ד' וה' אע"פ שאינו שוה למכירה ורק לשומר בלבד, ועיי' תוס' ב"ק ע"א ע"ב ד"ה וסברן].

והנה לכאורה משמע פשוט לפ"ד שאם אחד יכתוב על נייר של פלוני שאינו במכירה ואחרים לא ישלמו עבור זה הרי הוא פטור מלשלם לו, וכן אם קרע שטר גט או מכר וכדומה, לא יצטרך לשלם לבעל השטר אפי' עבור הנייר משום שאינו שוה לאחרים במכירה, וזה דבר תמוה דאדרבה מסתבר שצריכים לשלם לו גם שכר הסופר לכתוב שטר או מכתב, וכמו"כ במי שהוציאו מתוך פיו מאכל לעוס שלא שוה כלום לאחרים מה סברא היא לפטור.

ולכן נראה לברר, דבדבר שהוא ממש ממון נראה דצריכים לשלם לו כפי שהוא צריך להוציא כדי לקנות חפץ כזה שהפסידוהו ולא נמדד כלל בכמה יוכל למכור זה לאחרים ולפעמים משלמים לו פחות, דהתורה אמרה מכה נפש בהמה ישלמנה ולשון ישלמנה היינו להשלים שיהיה לו בהמה אחרת ולא מספיק מה שישלם לו כשיעור שהי' מקבל אילו הי' מוכר לאחרים והא דהנתיבות בסי' רל"ב סק"ד כתב לענין קתא דמגלא דאם נתן המשכון לאחר לשמור ונאבד ממנו דאף לשמואל דאמר אבד קתא דמגלא אבד אלפי זוזא (שבועות מ"ג ע"ב) אין משלמים רק השווי של הקתא בלבד, היינו דהזכות לגבות ממון ע"י הקתא לא עושהו ממש ממון יותר משויו משא"כ בדבר שהוא ממש ממון לבעליו לא מתחשבים כמה שווה לאחרים.

ועתה נבאר דברי הנתיבות, הנה הראי' דהביא מכתובות דף ל' [בתחב לו חבירו לתוך פיו שפטור האוכלו מדין מזיק שכתבו התוס' שאינו שוה פרוטה לבעלים משום שנמאס בפיו. קשה הא מ"מ שוה הוא אצל האוכל שאינו נמאס אצלו אלא ודאי כיון שאינו יכול ליקח עבורו דמים אינו בר דמים] ודאי שהוא רק לדוגמא בעלמא דהא התם הוא איפכא שלניזק דהיינו הבעלים אינו שוה כלום וכיון שכן מה טעם ישלם. אטו אם אחד אכל פרוסת לחם של חבירו וע"י זה החיה את נפשו האם צריך לשלם כפי השיעור שהוא נהנה, וע"כ שרק לדוגמא הביא דאין מתחשבין עם זה שהוא ממון לגבי המזיק וכמו"כ אין מתחשבין מה שהוא ממון רק להניזק בלבד. ולפי המבואר להלן כוונתו דכמו שאם יש לו איזה דבר

* נעתק ונערך מכת"י שיעורים עמ"ס ב"ק.

Printed from Otzar HaChochmah

שיוכל להנות בזה לאחרים לא נקרא מזיק עבור כך, כמו"כ אם יש לו דבר שרק הוא עצמו יכול ליהנות בזה (צ"ע בדבר שיש לו בה רק טובת הנאה).

ומה שהביא מהגמ' בב"ק פ' החובל פ"ט ע"א [טובת הנאה לאשה, שאם מכרה כתובתה לאחרים בטובת הנאה הדמים שלה ואין לבעל בהם כלום, דאי ס"ד דבעל הוי לימרו לה עדים מאי אפסדינך אי הוי מזבנת לה לטובת הנאה בעל הוי שקיל מינך, ושקשה דמה בכך שלא תמכרנו מפני שהבעל יקח הדמים ממנה מ"מ האשה תאמר כמו ששוה הספק שוה"נ אצל מי שרוצה ליקח כמו"כ שוה הספק אצלי והרי הזיקני הספק הזה, אלא ודאי המזיק דבר שא"א ליקח דמים בעדו פטור] לכאורה קשה לי טובא דאף אם נקוט כדבריו ונאמר שאם קרע מכתבו של חבירו אינו צריך לשלם לו כלום, מ"מ פשוט הוא שאם אחד יש לו בית או חפץ מסוים שניתן לו על תנאי זה שלא יוכל למכור ולהשכיר לאחרים, הרי ודאי שאם הזיק לו חייב לשלם לו, וכמו"כ באדם שנשבע שהכסף שיקבל ממה שימכור יהי' להקדש ודאי שצריכים לשלם על החפץ, משום דנהי שהוא אינו רוצה למכור ולא כדאי לו למכור אבל סו"ס כסף מעלייא הוא, וא"כ ה"נ האשה הרי כתובתה שוה כסף ויכולה גם למכור ונותנין לה כסף עבור זה אלא שאין כדאי לה למכור מפני שהבעל יקח ממנה את הדמים אבל סו"ס הר"ל היזק גמור בזה שהיא מבוטחת שיהי' לה מאתים זוז לכשתאלמן או תתגרש, מידי דהוי אנזק שעושין את השומא כעבד כנעני לדעת כמה פוסקים אע"פ שאינו יכול למכור עצמו לעבד כנעני והיינו משום דשומא מיהא אפשר לעשות וה"נ גם כאן.

ולכן היה נראה לפרש דכונת הגמרא, דאם הטוה"נ לבעל ה"נ דמי ההזמה שייכים לבעל ונמצא שהעדים יאמרו אם באנו לשלם את הטובה"נ הרי כיון שהאשה לא היתה מוכרת כך גם עכשיו למה נתחייב לשלם להאשה כיון שהבעל יקח מיד הכל ולכן נשלם לה רק כשתאלמן או כשתתגרש, אולם א"כ צ"ע מה תרצו משום רווח ביתא, דמ"מ מה סברא הוא שישלמו לה בשביל שהפסידה בהיזק ברור והכסף יתנו לבעל והיא רק תקבל רווח ביתא, וגם אין זה סברא שיצטרכו לשלם הרבה לבעל כדי שיגיע לניזק מעט [לא דמי להולכה למדי או אומר לשלושה גזלתי דהתם חייב לו הכל] והגוזל את הרבים שעושה צרכי רבים זה רק מדת חסידות ולא מן הדין, וכיון שכן נראה דכסף ההזמה ודאי שייך להאשה כיון שכל העדות היתה נגדה שקבלה כבר כתובתה כדי לסייע לבעל, ולפי"ז דא"א לומר כפירושנו הדר קשה מאי דאמרן כיון דצריך לפרש הגמרא כפשוטה וכהנתיבות.

ונראה דמעיקר הדין היינו צריכים להמתין, אם תאלמן או תתגרש ישלמו לה הכל, ואם תמות בחיי הבעל לא ישלמו לה כלום, וקצת דוגמא לכך מהתוס' בב"ק דף כ"ד ע"א לענין הזמה שאם יגח נגיחה רביעית ישלמו העדים כשיעור החצי נזק שרצו להפסידו [רק לתירוץ השני יש הפסד תיכף בזה שהוזל יותר] ומכיון שכן, לאחר שאמרו בברייתא שהעדים משלמים טובה"נ, ע"כ צריכים לומר מפני שההיזק של עכשיו המסופק נהפך להיזק ודאי כמה שהוא שוה מספק, והרי זה כשטר הגרלה שאין אומרים להמתין אם שטר זה יזכה או לא אלא התשלום הוא אם הזיקו כמה שהשטר שוה עכשיו, אמנם כדי להפוך את הדבר לכסף לא אמרינן אא"כ יכולה לקבל ממון עבור זה משא"כ אם לא כדאי לה למכור אז צריכים שוב לילך לפי עיקר הדין ולהמתין, וזהו הביאור בגמרא שאם הי' שייך טוה"נ לבעל היו העדים פטורים מלשלם, (ועי' בתוס' סנהדרין דף ט' ע"ב ע"ש) ומזה הוכיח בנתי"מ דאע"ג שהדבר הזה הוא הנאה מרובה ושוה כסף כשיעור שאחרים נותנים עבור זה מ"מ אם א"א למכור את הדבר אין משלמין, וה"נ בדרך דמיירי שהוא רק "זכות" ולא ממון ממש ועבור זכות שא"א למכור אין משלמין. משא"כ בדבר שהוא בעלים גמור וכולם קונים נייר כדי לכתוב עליו או פרי כדי ללעסו ודאי שמשלמין הכל ואולי אפי' הפסד שכר הסופר, ואין ה"נ בשטר הגרלה כזה שא"א למוכרו יהי' לפ"ז הדין שאין משלמין עבורו.

וחנה המשנה למלך בפט"ז ממעה"ק ה"ז מסתפק במי שגנב אתרוג מהודר ופסלו כמה צריך לשלם, אי מצי גנב פטר נפשיה בנתינת אתרוג אחר כשר לברכה, או דלמא שהבעלים יכול לומר אנא בעינא למעבד מצוה מן המובחר. והביא בשם מהר"ם מינץ להוכיח מהגמ' בב"ק ע"ח ע"ב הפריש שור לעולה ובא אחר וגנבו מצי גנב פטר נפשיה בכבש לדבנן ה"נ מצי פטר נפשיה באתרוג כשר לברכה. אולם המל"מ הקשה דשאני התם דשור זה שהפריש אין לו דמים דהא קיי"ל המוכר עולותיו ושלמיו לא עשה ולא כלום אבל הכא הרי אפשר למכרו בדמים כשווי המהודר, וכ"כ החכ"צ סי' ק"כ. אמנם נראה פשוט דהמהר"ם מינץ מיירי בכה"ג שא"א כבר למוכרו כגון שלכולם יש כבר אתרוגים או ביום הראשון של החג שבלא"ה אינו יכול למוכרו, ולענין זה שפיר הוכיח מהקדש, אולם נראה דהמל"מ סובר דמה שמחמת מקרה א"א למוכרו לאו כלום הוא משא"כ בהקדש דלאו דיליה הוא, ויותר אפשר לומר דהמל"מ מדמה ליה לפרי לעוס אי נייר בתוך שב"כ א"א במכירה, מ"מ הוראי ושלו הוא שפיר משלמין וכדאמרן, משא"כ הקדש דאע"ג שכולם קונים שוורים כדי להביא מהם קרבן אף שיודע שאפשר בכבש או בעולת העוף מ"מ סו"ס יצא הדבר מרשותו ואינו שלו, והרי זה דומה לאחד שקנה חפץ ונתנו במתנה לחברו ובא אחד והפסידו אע"ג שהנותן מצטער הרבה ורצה שיהי' להמקבל דבר זה מ"מ אין משלמין ממון על כך וה"נ בהקדש. ואולי יש לחקור דהן אמנם שהמזיק

Printed from Otzar HaChochmah

פרי לעוס שפיר חייב, אבל גבב לא הוי כיון שלעצמו אינו נוטל כלום, אולם לענין "עולה" לא שייך לומר כן דהא רוצה לקחת אותו לעצמו.

ועיין גם ברמב"ם פ"ז מחובל ומזיק ה"ד "הכהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבין לשלם" שהמל"מ שם מבאר דאם פיגלו ממש חייבין גם בנדבה אע"פ שאינו חייב באחריותו, וכמבואר ברש"י גיטין נ"ג ע"א דסו"ס לא הקריב קרבנו, משא"כ אם לא שחטו לשם בעלים דהקרבן כשר אלא דלא הוי מצוה מן המובחר אין משלמין כלום, וראיתי מפרק מרובה הנ"ל, דמצי פטר נפשיה בכבש לרבנן. אולם השער המלך שם תמה ע"ז מרש"י שם שפירש שהספק הוא רק לר' שמעון דגורל"מ כממון דמי והיינו משום דלגבי הקרן חייב לכו"ע אפילו לרבנן דמים של שור והספק הוא רק על כפל וד' וה' אי סגי בשל כבש, ונמצא דלגבי הקרן אינו יכול למיפטר נפשיה עיי"ש. ולענ"ד תמוה, דמה שכתב רש"י הכי יש לזה ב' פרושים א) דלהרמב"ם (עיי' פ"ב מגניבה) משלמין להקדש הקרן, וכל גנב מהקדש חייב בקרן ולא נתמעט הקדש אלא מכפל וד' וה', ונמצא שלגבי הקדש הרי צריך ודאי לשלם שור, וגם רש"י יסבור כן ולכן פי' שהספק הוא על כפל וד' וה' שהם לבעלים לר"ש, ואין זה שייך כלל לכאן שאנו דנין על הבעלים מצד המצוה לענין הקרן ובזה יכול למפטר נפשיה וכהמל"מ (ועיי' אמרי משה סי' מ', וקובו"ש ב"ק אות קט"ז). ב) דלאו דבעלים נינהו כלל אליבא דרבנן ופטור אפילו מהקרן דהגונב הקדש פטור אף מהקרן ודלא כהרמב"ם, ומה שגורם לממון הנ"ל רק גרמא, ולכן פרש"י דהספק הוא לר"ש דגול"מ כממון דמי ותייב בתשלומי גניבה, (עיי' בחידושי רמ"ש שם ובאו"ש פ"ב מגניבה ה"א ובגידולי שמואל שם) וא"כ גם אם פיגלו בנדבה צריך להיות פטור וכהמל"מ. ובכל אופן נראה דהגונב אתרוג מהודר שפיר צריך לשלם גם את הכפל של אתרוג מהודר ודלא כהשעה"מ שם עיי"ש.

סימן קלו

בענין שליחות בדבר שלא בא לעולם*

א

נזיר י"ב ע"א תוד"ה מ"ט, וא"ח והא מעשים בכל יום שהאשה אומרת לחברתה לושי לי קמח והפרישי חלה בעבורי וגם תלמידין של בית רבן אומרים כן ואין נעשה שליח בדבר הזה הא בשעה שעושה אותה לשליח לא היתה יכולה בעצמה להפריש חלה מקמח זה שאינו בר חיובא שאין מפרישין חלה מקמח, ואומר ר"ת דיש בידה להביא עיסה מגולגלת ולומר עיסה זו והא חלה על הקמח לכשיחי' נילוש ונדברים שבידה קיימים דאין זה דבר שלא בא לעולם כיון שבידה ללוש ולגלגל העיסה קרוי שפיר בא לעולם כיון שבידה לעשות, ע"כ. והנה יש לתמוה מה תירצו מהא דמחני מעיסה אחרת על הקמח והלא השליחות הוא להפריש מקמח על הקמח וזה לא מצי למעבד עכשיו, ועוד תמהו דממנ"פ אם יכולה להפריש מעיסה ולפטור הקמח לכשיהיה נילוש, הרי יכולה גם להפריש מהקמח עצמו שיהיה חלה לכשיהיה נילוש, ועיין בביאור הגר"א יו"ד סי' שכ"ז סק"א שכ' בדברי התוס' דלאו דוקא מעיסה אחרת והוא הדין מהקמח עצמו נתכוונו התוס' שיכולה להפריש. ומ"מ תמוה מאוד בדברי התוס' דא"כ מ"ט הוצרכו לומר "מעיסה מגולגלת". אמנם ע' שו"ת חת"ס אהע"ז סי' י"א ד"ה איידי וכו', שכתב בדברי התוס' שאינו מועיל מקמח על קמח, וכמבואר בגמ' קידושין המובא בתוס' הנ"ל פירות ערוגה זו מחוברת לכשיתלשו דבריו קיימין, ומשמע דרק מתלוש על מחובר או ממחובר על תלוש אבל ממחובר על מחובר אינו מועיל אע"פ שבידו לחתלשם [וכ"כ בבית מאיר יו"ד ריש סי' שכ"ז*] וא"כ ה"ה מקמח על קמח אינו מועיל. וגם זה תמוה דמאותו הטעם שיכול להפריש כשאחד מהם מחובר צריך להועיל גם כששניהם מחוברים דסו"ס הרי בידו לתלוש. [ועיי' רע"א בגליון הש"ס קידושין שם שסובר דה"ה ממחובר על מחובר לכשיתלשו דמהני וזה כהגר"א הנ"ל]. וגם צ"ע דא"כ מה תרצו בתוס' מהא דמהני מעיסה על קמח והלא השליחות היא מקמח על קמח וזה לא מצי למיעבד עכשיו. ומיהו זה אפשר לומר דהתוס' כתבו רק חדא בבא וכוונתם שיכול להפריש מעיסה על קמח וכן להיפך להפריש מקמח ולפטור העיסה, ולכן אמרינן דכיון ששלח אותו להקדיש ולתקן השיריים וכל אחד מהם הרי אפשר לעשותו לכן נקרא מצי עביד אע"פ שהוא שולח אותו על שניהם כאחד דהיינו מהקמח עצמו ודו"ק.

וראו"ש פ"ה מהרומות ה"ט כתב לבאר גם מדברי התוס' דלהלן שהביאו מהא דיבמות נ"ב ע"א האומר לחבירו כתוב גט לארוסתי ולכשאכנסינה אגרשנה

* נעתק ונערך מכת"י שיעזרים עמ"ס גיטין.

* ועיין לעיל סי' ק"ו, ד' ס"ק ב', ומנח"ש ח"א סי' נ"ה.

Printed from Otzar HaChochma (page 404) מנחת שלמה <שו"ת מחולק למהדורות> - תנינא / אוירבאך, שלמה זלמן בן חיים יהודה 17520

כסף משנה

ז אמר הרי עלי עולה וכו'. בפרק מרובה (דף ע"ח): אמר שור זה ודמיו עלי עולה וכו'. מימרא בסוף מנחות (דף ק"ח):

ח האומר אחד מכבשי הקדש וכו' עד ואח"כ יצא י"ח. משנה שם וגבי היו שלשה אמרינן בגמרא היכי עביד ממתין עד שיומם וממיל ליה לקדושתיה בגדול ומפרש רבינו. דה"פ מחל הקדושה מאליה על הגדול. ומ"ש ואם אמר שור שבשוורי הקדש וכו'. טעמא משום דשור שבשוורי משמע המעולה שבהם:

ט וכן הנודר עולה מן הבקר וכו'. שם (דף ק"ז:) פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל, ובגמרא אמאי וליתי פר ממה נפשך הא מני רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא אי רבי אימא סיפא וכו' רישא וקיפא רבי מליעשא רבנן אין והכי קאמר דבר זה מחלוקת רבי ורבנן ופסק רבינו כרבנן. ומ"ש וכן אם קבע בכבשים ושכח מה קבע יביא איל קבע בעזים ושכח (מה קבע) יביא שעיר. מתבאר מתוך המשנה שאכתוב בסמוך. ומ"ש שכח באי זה מין מן הבהמה קבע עולתו וכו'. משנה שם מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל איל שעיר גדי וטלה, ומתוך מה שאכתוב בסמוך בשם הגמרא דמתני' רבי היא כבר אין צריך להביא אלא הגדול דהיינו פר ואיל ושעיר ממילא משמע שאם זכור שקבע בכבשים ושכח מה קבע יביא איל ואם זכור שקבע בעזים ושכח מה קבע יביא שעיר: כתב הראב"ד פירש אחד מהם וכו' עד הרי זה יביא שור א"א המשנה אמרה יביא פר ועגל וכו'. הדבר מבואר שאין זה השגה אלא טעם לדברי רבינו למה לא פסק כפשט מתני' וכבר נתבאר. ומ"ש ואם נסתפק לו שמא קבע עולתו בעוף וכו'. שם במשנה:

י נדר תודה ושלמים וכו' עד שעיר ושעירת. שם במשנה ואע"פ ששנויה שם אליבא דרבי כבר נתבאר דנקטינן כרבנן דאמרי שאינו צריך להביא אלא גדול: **האומר** הרי עלי עולת עוף מביא תור או וכו'. בפ"ב דכריתות (דף ט'.) לפי שנאמר בתורים והקריב שומע אני האומר הרי עלי עולת העוף לא יפחות משני פרידין ת"ל והקריבו אפילו פרידה אחת:

יא האומר הרי עלי למזבח יביא קומץ לבונה וכו'. בסוף מנחות (דף ק"ו:) ת"ר הרי עלי למזבח יביא לבונה שאין לך דבר שקרב לגבי מזבח אלא לבונה פירשתי ואיני יודע מה פירשתי יביא מכל דבר שקרב למזבח ותו ליכא והא איכא עולה איכא עורה לכהנים והא איכא עולת העוף איכא מוראה ונוצה והא איכא נסכים לשיתין אזלי והא איכא מנחת נסכים כיון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה לא פסיקא ליה. ופירש"י פירשתי אחד מאותם הקריבים כולם למזבח ואיני יודע איזה מהם פירשתי וקס"ד דודאי מדנחית למנינא דעמיה אמידי דלית ביה היתר שירים לכהנים ואע"ג דלאו נקטר כולו כמו עולת העוף ומנחת נסכים והילכך יביא מכולם אבל היכא דאמר [הרי עלי] למזבח סתם משמע דבר שנקטר היינו לבונה, ותו ליכא אמילתא קמייתא קאי דאין לך דבר הקרב כולו למזבח אלא לבונה. מוראה ונוצה נזרקין אצל מזבח הפנימי ונבלעים במקומם וכו'. לא פסיקא ליה דלימא דבר הקרב כולו למזבח משום מנחת נסכים הואיל ואיכא מנחת נדבה דאינה כולה למזבח עכ"ל. ומשמע לרבינו דכי אמרו גבי נסכים לשיתין אזלי היינו לומר דכיון שאינם נקטרים במזבח אינם בכלל אמירתו למזבח אבל בכלל אמירתו פירשתי ואיני יודע מה פירשתי הם. ומ"ש ויין בפני עצמו. כלומר מלבד היין שמביא עם מנחת נסכים דדילמא ליין לבדו נתכוון דהא קי"ל מתנדבין יין דאל"כ מאי קמ"ל רבינו הא יין לעולם הוא קרב בפני עצמו:

יב אמר הרי עלי בסלע למזבח יביא כבש וכו'. בפ"ב דכריתות (דף י'.):

ז אמר הרי עלי עולה והפריש שור ונגנב פוטר עצמו בשה. אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע ואם נפסל לא יביא בדמיו אלא שור: **ח** האומר אחד מכבשי הקדש ואחד משוורי הקדש והיו לו שנים הגדול שבהן הקדש. היו שלשה הגדול שבהן הקדש וחוששין לבינוני. כיצד יעשה ימתין לבינוני עד שיפול בו מום ותחול הקדושה על הגדול לבדו. ואם אמר שור שבשוורי הקדש הגדול שבהם הקדש ואין חוששין לבינוני: **ט** *פירש אחד מהן ושכח או שאמר לו אביו אחד מהן הקדש הרי זה מקדיש גדול שבהן ואחר כך יצא ידי חובתו. וכן הנודר עולה מן הבקר וקבע נדרו ושכח מה קבע אם שור אם עגל הרי זה יביא שור. וכן אם קבע בכבשים ושכח מה קבע יביא איל. קבע בעזים ושכח יביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבהמה קבע עולתו יביא שור ואיל ושעיר. ואם נסתפק לו שמא קבע עולתו בעוף יוסיף תור ובן יונה: **י** נדר תודה או שלמים וקבע נדרו בבקר ושכח במי קבעו יביא פר ופרה. וכן אם נסתפק לו בכבשים יביא איל ורחל. נסתפק לו בעזים יביא שעיר ושעירה. שכח באי זה מין קבע נדרו מביא פר ופרה איל ורחל שעיר ושעירה. האומר הרי עלי עולת עוף מביא תור או בן יונה. פירש ושכח באי זה מין קבע נדרו מביא תור ובן יונה: **יא** האומר הרי עלי למזבח יביא קומץ לבונה שאין לך דבר שקרב כולו למזבח כמות שהוא אלא לבונה. פירש נדרו ושכח מה פירש יביא מכל דבר שקרב כולו למזבח. לפיכך מביא עולת בהמה ועולת העוף ומנחת נסכים ולבונה ויין בפני עצמו: **יב** אמר הרי עלי בסלע למזבח יביא כבש. שאין לך דבר שקרב בסלע למזבח אלא כבש. פירש ושכח מה שפירש יביא בסלע

לחם משנה

מה הקשו במנחות (דף ק"ח:) מאי איריא תרי אפי' חד נמי לימא דמאי דקאמר תרי הייינו לכתחילה ואין זה דוחק דהא רבי אוסר דקאמר לכתחילה נמי היא. וי"ל דלא כתב רבינו ז"ל ואם הביא אלא משום דאינו מצוה מן המובחר אבל לכתחילה איל אחד יביא:

מי

השגת הראב"ד

*פירש אחד מהם וכו' עד הרי זה יביא שור. א"א המשנה אמרה יביא פר ועגל ואם קבע בכבשים ושכח יביא איל וטלה ואם קבע בעזים ושכח יביא גדי ושעיר ואם אמר מן הבהמה ושכח יביא פר ועגל איל וטלה וגדי ושעיר אלא שהוא לדעת רבי דאמר קטן והביא גדול לא יצא אבל לרבנן אם הביא גדול שבמין יצא:

האומר

משנה למלך

פט"ז **ז אמר** הרי עלי עולה וכו'. נסתפקתי במי שקנה אתרוג בדמים יקרים מפני חביבותו ובא אחד וגנבו ממנו ופסלו אי מצי גנב פטר נפשיה בנתינת אתרוג אחר כשר אף שאינו חשוב כמו האחר משום דאמר ליה אתרוג זה אי לאו משום מצוה איננו שוה כי אם זוז וכיון שכל הזוזי הוא משום דבעית לקיומי מצות ולקמתם לכם כיון שאף באתרוג זה אתה מקיים המצוה כבר נפטרתי מחיובי או דילמא מצי אמר ליה אנא בעינא למיעבד מצוה מן המובחר. ונראה שיש להביא ראיה לדין זה מההיא דאמרינן בפ' מרובה (דף ע"ח:) בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנב מי פטר גנב נפשיה בכבש לרבנן בעולת העוף לראב"ע מי אמרינן עולה קבל עילויה או דילמא מצי אמר ליה אנא מצוה מן המובחר בעינא למיעבד הדר פשט גנב פטר עצמו בכבש לרבנן בעולת העוף לראב"ע ע"כ. הרי דטענה דבעינא למיעבד מצוה מן המובחר אינה טענה וא"כ בנדון דידן נמי יכול גנב למיפטר נפשיה באתרוג שיוצא בו ידי חובה. אך כד מעיינן שפיר נראה דלא דמי כלל משום דשאני התם דשור זה שהפריש אין לו דמים דהא קי"ל דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום נמצא שאין חיובו של הגנב אלא משום תשלומו של הנודר ומש"ה פטר נפשיה בכבש לרבנן ובעולת העוף לראב"ע אבל הכא גבי אתרוג מצי למימר הנגזל אנא הזה מזביננא ליה בדמים יקרים כמו שלקחתי אותו ונמצא שיש כאן חיוב דמים שהפסידו. ועוד יש לחלק באופן אחר. שוב שמעתי שמהר"ם מינץ נשאל בדין זה והביא ראיה זו דפ' מרובה יע"ש. ועיין בשלטי הגבורים פ"ק דבתרא (דף קס"ו) שדבריו מתמיהים וצ"ע. (א"ה עיין בס' בני חיי):

יא האומר הרי עלי למזבח כו'. גרסינן בפ' הרי עלי עשרון (דף ק"ו:) ת"ר הרי עלי למזבח יביא לבונה וכו' (עיין בכ"מ). ואני תמיה דאמאי פסקי דהא איכא יין כשמואל דאמר בפ' כל המדיר (דף נ"ח:) המתנדב יין מביא ומזלפו ע"ג האשים, ואפשר לומר דברייתא זו אתיא כר"ד התם דיין הבא בנדבה כולו לספלים דפלוגתא דתנאי הוא וכדאיתא התם. ואפשר שמכאן יצא לרבינו מה שפסק דיין הבא בנדבה הוא לשיתין ותמהו עליו איך פסק דלא כשמואל ומלבד מה שכתב שם מרן ז"ל שסמך על ברייתא זו דאתיא דלא כשמואל מדאינו מביא יין. ומיהו יש לדחות דמה שאינו מביא יין הוא משום דאיכא נסכים דלשיתין אזלי לא פסיקא ליה דומיא דמנחת נסכים דאינו מביא משום דכיון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה לא פסיקא ליה. ודע שסבור הייתי לומר דהא דאמרינן דאם אמר פירשתי ואיני יודע מה פירשתי שמביא מכל דבר שקרב למזבח אפי' הכי נסכים אינו מביא משום דלשיתין אזלי דדוקא עולת העוף אע"ג דאיכא מוראה ונוצה מדנחית לפרושי דעמיה אמידי דלית ביה היתר שיריים לכהנים ואע"ג דאינו נקטר כולו וכן מנחת נסכים מביא דלא שייך טעמא דלא פסיקא ליה אלא באומר סתם הרי עלי למזבח אבל במפרש ואינו יודע מה פירש איכא לספוקי במנחת נסכים אבל בנסכים נראה דליכא לספוקי כיון שהוא אמר הרי עלי למזבח ונסכים לשיתין אזלי ודאי שלא פירש נסכים כיון שהוא הפך מה שאמר הרי עלי למזבח. וכן יש לדקדק מדברי רש"י שלא כתב כמו עולת העוף ומנחת נסכים ומדלא קאמר נסכים נראה דנסכים כיון דלשיתין אזלי ליכא לספוקי בהו. ועוד נראה לי לדקדק מדברי רש"י דעולת בהמה אינו מביא מדלא כתב כי אם עולת העוף ויש לחלק דדוקא עולת העוף שאין בו היתר שיריים לכהנים אף שאינו נקטר כולו למזבח הוי בכלל דהרי עלי למזבח ואיכא לספוקי שמא עולת העוף אמר ומאי דקאמר למזבח כוונתו היא דבר שהוא כולו למזבח ואין בו היתר שיריים לכהנים אבל עולת בהמה דאיכא עורה שהוא לכהנים ליכא לספוקי כיון דאמר הרי עלי למזבח משמע שלא התנדב דבר שיש בו היתר שיריים לכהנים. וראיתי למרן שכתב ומשמע לרבינו דכי אמרו גבי נסכים לשיתין אזלי היינו לומר דכיון שאינם נקטרים במזבח אינם בכלל אמירתו למזבח אבל בכלל אמירתו פירשתי ואיני יודע מה פירשתי הוו ע"כ. והנה מנה שכתב רבינו ומנחת נסכים אין להוכיח זה דהא מנחת נסכים אין פירושו כי אם על הסלת וכמ"ש ברפ"ב מהלכות אלו היין והסלת שמביאין עם הקרבן הם הנקראים נסכים והסלת לבדה נקראת מנחת נסכים. ואפשר שמה שכתב רבינו שמביא מנחת נסכים הכוונה היא על הסלת לפי שהיא ע"ג האשים אבל הנסכים דאזלי לשיתין אינו בכלל מה שאמר הרי עלי למזבח אך ממה שסיים רבינו ויין בפני עצמו ואע"ג דיין הבא בנדבה ס"ל דאזיל לשיתין מ"מ ס"ל דהוי בכלל מה שאמר הרי עלי למזבח דא"כ נריך להביא יין עם מנחת נסכים אע"ג דאזיל לשיתין. ומ"מ יש לדקדק למה לא ביאר מרן גם כן שמביא נסכים עם העולה מלבד מה שמביא מנחת נסכים בפני עצמה. והנראה אצלי דאינו מביא כי אם עולה לבדה בלא נסכים ומנחת נסכים בלא יין אלא סלת לבדה ויתנה ויאמר/אם נדרתי עולה והרי נסכיה שהוא מנחת הסלת והיין ואם התנדב מנחת נסכים הרי הביא מנחת נסכים ואם התנדב יין הרי הביא יין וע"כ לא כתבו התוס' בפ"ב דקדושין (דף נ"ה.) ד"ה ודילמא שאינו מביא נסכי נדבה על תנאי אלא משום דס"ל דנסכי נדבה מזלפו על האשים וכדמוכח שם אבל רבינו דס"ל דנסכי נדבה נמי אזיל לשיתין יכול להביא נסכי נדבה על תנאי. אך כד מעיינן שפיר נראה דאינו יכול להביא נסכין על תנאי שהרי רבינו בפ"ה מהל' איסורי מזבח כתב שיין הנסכים אינו טעון מלח ואילו ביין הבא בפני עצמו פסק בפרקין דטעון מלח ואם כן אינם שוים ומה שהתוס' בקידושין לא כתבו חלוק זה הוא משום דס"ל דממש יין לא בעי מלח שהרי הרואה ירחה שדברי רבינו הם מתמיהים לפי סוגית הגמרא וכמ"ש הרב בעל לחם משנה אך לדברי רבינו מיהא לא מהני תנאה. ומ"מ נראה לי שאף שמביא נסכים עם עולת העוף מ"מ אינו מביא יין עם מנחת נסכים שהרי היין שמביא לבדו מביאו על תנאי שאם התנדב נסכים הרי הביא מנחת נסכים ויין ואם התנדב יין הרי הביא יין ומנחת נסכים היא נדבה שהרי יכול להתנדב מנחת נסכים לבדה בלא יין:

נא

Printed from Otzar HaChochma
17520 (page 132) (משנה תורה <מהדורה חדשה> - ח (עבודה) / משה בן מימון (רמב"ם

שאלה קיט

החזרת השגוי במשנתנו שיוצאין בו בעצם וראשונה ידי חובת מרור מה שמו בלשון אשכנז

לזכות עם הרבים בענין מצות מכילת מרור, לחימי כי טוב להודיע שהמוזכת השגוי במשנתנו [פסחים ל"ט ע"ב] ובלשון מכמיס מפת, שמצוה לחזור עליו כי הוא הרמץ וחמצון השגוי במצתנו, הוא היקר הנקרא בלשון מצאנו סענ"פ ובלשון ספרד מעלמט"ל ושם העצם שלו הוא לטוגע בכל הלשונות שהמעתי במוגרמ"ה ולימינו ומצאנו בספרד ופורטוגל ובספרי הרפואות והטבע ובקורין לתוגע סענלמט, ומין כו שום ספק ופקפוק בעולם, ויש לו הסימנים המפורים בגמרא [שם] טרף ופניו מכסיפין, ומחלחל רך ופופו קשה, ומחלחל מפוק ופופו מר כלענה[א], ומפני שהמלות המצאנו ופורונ"ש הן קרוב לינו מצוי בזמן הפסח לפ הורגלו להקפתו לחוצת מצות מרור, פו מפני שלפ היו בקיאין בטיב פרטן שמות הירקות כמעט מלות הקרובות למרן ישרחל ובכל, לפ ידעו מה הוא, ולקמו הקרי"ן שהוא תמצת לפי דעת מקלת מבמים, ונפק מינה מובנא כי הן רבים עמה עם המרן שאים חולקין [פסחים ל"ט ע"ב] ובלמו מבמים מפת, שמצוה לחזור עליו כי הוא הרמץ וחמצון השגוי במצתנו, הוא היקר הנקרא בלשון מצאנו סענ"פ ובלשון ספרד מעלמט"ל ושם העצם שלו הוא לטוגע בכל הלשונות שהמעתי במוגרמ"ה ולימינו ומצאנו בספרד ופורטוגל ובספרי הרפואות והטבע ובקורין לתוגע סענלמט, ומין כו שום ספק ופקפוק בעולם, ויש לו הסימנים המפורים בגמרא [שם] טרף ופניו מכסיפין, ומחלחל רך ופופו קשה, ומחלחל מפוק ופופו מר כלענה[א], ומפני שהמלות המצאנו ופורונ"ש הן קרוב לינו מצוי בזמן הפסח לפ הורגלו להקפתו לחוצת מצות מרור, פו מפני שלפ היו בקיאין בטיב פרטן שמות הירקות כמעט מלות הקרובות למרן ישרחל ובכל, לפ ידעו מה הוא, ולקמו הקרי"ן שהוא תמצת לפי דעת מקלת מבמים, ונפק מינה מובנא כי הן רבים עמה עם המרן שאים חולקין [פסחים ל"ט ע"ב] ובלמו מבמים מפת, שמצוה לחזור עליו כי הוא הרמץ וחמצון השגוי במצתנו, הוא היקר הנקרא בלשון מצאנו סענ"פ ובלשון ספרד מעלמט"ל ושם העצם שלו הוא לטוגע בכל הלשונות שהמעתי במוגרמ"ה ולימינו ומצאנו בספרד ופורטוגל ובספרי הרפואות והטבע ובקורין לתוגע סענלמט, ומין כו שום ספק ופקפוק בעולם, ויש לו הסימנים המפורים בגמרא [שם] טרף ופניו מכסיפין, ומחלחל רך ופופו קשה, ומחלחל מפוק ופופו מר כלענה[א], ומפני שהמלות המצאנו ופורונ"ש הן קרוב לינו מצוי בזמן הפסח לפ הורגלו להקפתו לחוצת מצות מרור, פו מפני שלפ היו בקיאין בטיב פרטן שמות הירקות כמעט מלות הקרובות למרן ישרחל ובכל, לפ ידעו מה הוא,

צבי אשכנזי ס"ט

שאלה קכ

הגזל מחבירו אתרוג הדור ששוה הרבה כמה משלם לו והשגה על מהר"ם מינץ

ששאלת לחוכן קנה אתרוג הדור בדמים יקרים וכף שמעון ומיבדו ממנו קודם פו מון ימי החג המיץ משלם.

תשובה, דבר זה כבר נשאל עליו מהר"ם מינץ בתשובה קי"ג, והביא לחין גריך לשלם לו כי אם דמי אתרוג שהיו הדור שיוצא בו ידי חובת מצות אתרוג. ולחמיי מפרק מרובה [ב"ק] דף ע"ח [ע"ח] להסומר הרי עלי עולה ובפיים שור ונף אחר וגנבו פעור גנב ונפשיה בכבש[ב]. ולענ"ד שגנב היה בידו, דהתם חין לה דמים דמיהם בח מכילה כדאתמרינן בפסחים פרק התשה דף פ"ט ע"ב, חנו רבנן המוכר עולתו ושלמיו לו עשה ולח כלום[ג], וכיון דמיהם בח דמים כלל מי חפשר למיימו מטעם שיווי העולה שלח מטעם שהוא מייב לשלח ידי חובתו שקיבל עליו להקריב עולה להכי פעור גנב ונפשיה בכבש[ד], חבל בחתרוג הדור, דמים לו, ויכול לזמוכרו[ה] חף שעיליו דמיו הוא מחמת הילוד מצוה חין בכך כלום[ו].

תדע דשילו גנב ספר תורה מחבריו והוא שוה חלף זוז מחמת הדוחק בלף יפה ושיו נשה ונכנב חומן, היעלה בדעת שיפטור הגנב עלמו בס"ת שחיבו הדוד שחיבו

מלא דמי מתרוג קטן ומינו סדור, מלא דמעיקרא דעינא פירכא כמעט. ועוד אף לפי מילוק זה צריך לומר דהמוטף מתרוג ממוקר למתרוגים, שהמתרוג שבידו עומד לימכר כדמיס יקרים צריך הוא ליתן לו כל שיווי כמות שהוא עכשיו ממש גדלו ומפארתו, ואם אדם אחד קנאו ממון רב מהמוכר למתרוגים וכף זה ומטפו ממנו אין צריך לשלם לו אלא שוי אחד דמי מתרוג קטן ורע, ונשתקע הדבר ולא נשמע.

אלא הדבר פשוט וברור בעיני שהמוטף מתרוג מיד אחד שקנאו לשם מלוה כדמיס יקרים קודם לו מוך המג שהוא משלם לו כפי מה שהוא שוה לימכר לשם מצות פרי הדר[ב].

הנראה לי כתבתי[ג].

צבי אשכנזי ס"ט

שאלה קכא

פרי הירושלמי פ"ג דמס' שקלים פ"ג דימלא פומיה מרי א"ר תנחומא מפני הברכה

ירושלמי שקלים פ"ג [ה"ג ע"כ] על פיקפק שמע יעני, מני מדברין היו עמו משעה שהוא נכנס עד שעה שהוא יוצא, וימלא פומיה מרי, אמר ר' מנחומא מפני הברכה. ופירש כיפה מרחה שמע יצא מהמיס ומפקא שמעא שמיה גלא ברכה. ומני אמה דהרי אפשר לו לברך בחחלה על דבר אחר ולכוין על המיס שיצא, ועוד דהמקן [ברכות מ"ד ע"ב] השוחה מיס לשמוע מברך שהכל, ומפרש בגמרא [שם ע"ב] לשחוקי מלן דלאוקמו מינו לריך לברך עליהס כלל, כיון שלין לו הנאה וגס לא מיון זיזי שכס יפוד פשוט, כל שכן זה שלין מתכוין כלל לצוות לא המיס שהוא פעול מן הברכה, ולא שכן שלין למוצע מלמלות פיו מיס על הספק משום מצס בלישה[א]. וגראה לי ברור דכוונת הירושלמי הוא דמי אפשר לו למלאות פיו מיס מפני הברכה שלריך לברך המוזה את הלישה בשעה שהוא תוזס, דאפילו אי ניימא דמצוותא זו שהוא מוזס היא מדרבנן ולא מדאוריימא, עס כל זה לא יגרע מחלת תוזה לאחר שמברך עליה בשעת הפרשה[ב] וכן כל שאר מצוות דרבנן, ל"ל.

צבי אשכנזי ס"ט

שאלה קכב

ביאור ירושלמי תמוה מאוד שילהי מס' סוכה ודלא כהיפה מראה ששגג בו

ירושלמי שילהי סוכה [פ"ה סה"כ ה"ו ע"ב] גבי בילגה לעוסם מולקת בדרוס, ויעשו חומן עשיריס ושלש, ליס יכיל לכמיב [נחמ"ל ס', כ"ס] המס יכל דוד ושמואל הרואה בחמונתם, כחמונתם פומנות גדולה היתה שחין משמר טוטו ושוס בשלה מחוסה כו', אמר רבי אבהו היס בחים שחין משמר טוטו ושוס בשלה מחוסה עד שיטול שבעו. ופירש כיפה מרחה בחומנותם פילדי למיימי הכא קרא דיכים כו', וענין פומנות זה לשון הרגל ומנון שהיו טוהגים כשדר זה, אמר רבי אבהו היס בחים שחין משמר טוטל ושוס לו ידעינא מני קאמר עכ"ל. ופירושו זה לי אפשר לשומרו, מלא שהוא ז"ל פירש שחין ענין לכל המיתרא של פומנות של קומיטו ועשיו חומן עשיריס ושלוס הוה לו יאמר, ועוד שפירוש פומנות מלשון הרגל ושדר ואינו כן, ועוד מני שייך לומר פומנות גדולה או קטנה בחקנה שחקנו ושדר שפילדו.

ועוד מהן שם לחו לדוד ושמואל ליטול זכות המשמרת שפוגע בו יוכל וליחנו לכל המשמרות, ומני נפקא לן מינה דמשמר אחד יטול הרבה כיון דמן המיתרא הקנו לו, וכן הוא בכל השדיות ובכולם דכל אד דידיה נמל, ועוד היאך שייך כלל לומר שהמשמר שפגע ביוכל יטול שלא לחשומה והלא כל השדות כאחת הס נוסלות בבחינת היוכל, ועוד כמה שיעור שלא הס מלא מענה מפה אחת או אלף אחת, ועוד דבחלמודין אין שום למו מוה. וגם הרמב"ס לא כך פסק, ואף שחקשה קושיותי יש לייישב בדוחק גדול לדעת היפה תואר, אבל מקשה אין לייישב כלל ודברי רבי אבהו ועלומים מכל.

ונראה לי ברור דהמי מיירת לפומנות גדולה היתה שם היא עיקר תירוץ קושיית ועשו חומן עשיריס ושלש, דהשיב לו שהמשכה וגלילה ופומנות גדולה עשו זאת להעמידן על עשריס וחרבע, שבהיותן עשריס וחרבע הדבר מתוכ שפי אפשר לשום משמר שחשוב עבודתו בחמלת כיוסת היוכל פעמיים עד שיחזור חלילה על כל המשמרות. בחופן שלין משמר טוטו ושוס עד שיטלו כל המשמרות, כגון שאם משמר יהוידיע הוא בחמלת היוכל אחד משמר

הפיר יש ראי' וכמ"ש. ועוד יותר הארכתי בענין זה בתשו' אי' מכבר מכמה דוכתי) אך י"ל לענ"ד בנ"ד הרי נידון לבדוק הסימנים כמבואר ביו"ד סי' פ"ב והיכי דיכולין לברר לא מקרי ספיקא ובע"כ דבודקו ויש בו סי' טהרה אך שנהגו שלא לאכול בלא מסורת והנה ד"ז הוא רק חומרא דרבנן משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור דהוי רק מדרבנן כדאי' בע"ס דנדרים ט"ו ובאיסור דרבנן הרי מותר לעשות בו סחורה:

ועוד דהא אנן קיי"ל דעיקר טעמא משום דשמא יבא לאכלו והנה בנ"ד שהמסחר הוא בעודם חיים כפי מכתב רו"מ וליכא חשש רק שמא ישחטנו ומוכרח להביאו ליד השו"ב והם לא ישחטוהו והרי אפי' בחשש שמא יפה אי איכא אחר בהדי' הרי ואף דדוקא במקום מלוה כמו שכתב הסג"א סי' רע"ה הרי בנ"ד עדיף טפי דלא יוכל לעשות כלום בלא האחר וליכא חשש כלל ולכ"ע יש להתיר. ועיין ב"ש כ"ד דהכל מודים בהקדש שחולל דל"ח לפשיעותא כיון דגזברין חוששים אותו בפוק וה"נ בזה. דהא דין פשוט בש"ס דדוקא במיוחד לאכילה ובע"כ דקיי"ל כטעם זה וא"כ יש לצרף טעם זה להקל אבל לענ"ד מטעם א' יש להקל בפשיטות:

ומה שהקשה רו"מ על הס"י פסחים שכ' דנכנסה ועוף טמא ליכא משום איסור טומאה דבלא"ה אסור משום אמ"ה דהא אין אמ"ה נוהג בטמאה יפה תמה:

סי' מו

ב"ה א' נשא תרמ"ג ברעזאן.

להרבנים המופלגים מו"ה **יהושע אלי' כוהן** מו"ץ דק"ק נהראיזוב ומחותנו מו"ה **שמעון צבי קופפערשמיד** נ"י.

מכתבם הגיעני בדבר זו ואני משיבם על אחר מדבר שאלתם בא"ם א' שקנה מחיטות נרות של חלב מבית הפלחם שהלכו ממילא וקנה הרבה מחיטות ורוצה לערבם בחלב אחר ולהתיכם ולמכור הנרות לישראלים על שבת ויו"ט ולבה"כ ורו"מ הביא מ"ש בט"ע סי' קל"ם ס"ב וסי"ג ודברי הש"ך שם סק"ג והנה לענ"ד יש להתיר בזה דהא כבר האריך בתש' ח"ס חא"ח סי' מ"ב לגבי דאם מכתך הנרות דאיכא בי"י ופמ"ג בא לכאן והביא ממג"א סי' י"ח סק"ב וסי' קמ"ז סק"ה ותפו' חו"י סי' קס"א קס"ב אך שחקר אי הסיתוך הוי שינוי ופ"ח והביא מרמב"ן פ' ויקהל שכ' דהכומז נתערב עם כלים אחרים והתכו אבל מראות הנחושת שנעשה מהם לגדם הכיור לא רצה משה לקבלם דגם המראות נתכו ואפ"ה אסורים אך שליד דיל"ל דבכלי מקדש נדמו ול"ח ונראה והיינו דהמיקל לא הפסיד. ובאמת שגוף הדבר אי היתוך מהני מבואר ברמב"ם פ"א מכלי מקדש ה' י"ג בדין נשברו כלי מקדש דאסורים משום דאין עניות וכו' מ"מ מתיכן ועושה מהם כלי אחר ובע"כ משום דס"ל דפנים באו לכאן. והעירני בני מוהרי"ל נ"י מתוס' זבחים ל"ה ע"א דבגד שנקרע ומזר ותפרו הוי בגד חדש וכלי חדש כאילו אינו ראשון ושי"מ ערוך בב"ק ל"ו ע"ב הא דגזל זוזי ועבדינהו נסכי קני מאי אמרת הדר עביד להו זוזי פ"א באו לכאן וכו' יעו"ש וא"כ בזה גם העירני בני הנ"ל מתוס' פסחים ל. דקדירות שחזרו לכבשונות פ"א באו לכאן ועיין שבת ע"ז ע"ב. אך די"ל לחמוס על שמים שלא העיר דהא בעית דלא אפשיטא הא בעי"ז מ"מ אם יש שינוי נעשה להתיר לגנוב וקיי"ל לחומרא א"כ הכ"נ לענין נרות בהכנ"ס אבל כבר העלה בשו"ת שבסוף א"ח סימן כ"ז דלגבי דין ביהכ"נ הוי הדר ולהקל ומהני שפיר שינוי. ובפרט בנ"ד שנתבטל ברוב ודאי דהרי ואי משום דאין מבטלין לכתחלה הרי כיון דלהבריות קיי"ל דהרי כדעת רוב פוסקים דתבירה הוי כביטול ומהני לגבי נוי ע"ז א"כ הה"נ כמבטל איסורא ועיין בפ"ז א"ח דפי' הרכ"ז בשם המרדכי בדין שלוה ועי' הפ"ד סימן ל"ט אבל הכא הוי כמבטל בעודו היתר ודלא אם בתשו' רעק"א סי' ל"ח דנראה דבבהכ"נ דמבטל לצורך הדבר שנאסר עכשיו לא הוי כמבטל בעודו היתר ע"ש באורך ועמ"ש בתשובותיו ליו"ד סי' ק"ג וסי' ק"ה אבל נראה דכיון דהרבה נרות נמכרים גם שלא לצורך מצוה אף שידוע שנמכר גם למצוה מ"מ הוי כמבטל בהיתר וכדמוכח מתשו' רדב"ז שהובא בפמ"ג סי' פ"ז סק"ז בנותן חלב לתוך ליקער בשעת בישול אף שיאכל אח"כ גם עם בשר הוי כמבטל בעודו היתר ע"ש והבן ומהגם הרי מדברי המג"א סי' תקי"ז סק"א במ"ש בהא דסי' תק"א ס"ו בהגה דאף דאין מסיקים בכלים שנשברו ביו"ט מ"מ מרבה עליהם עצים מוכנים והרי והוא משום דמבטל בעודו היתר והרי הוא מבטל לדבר שהוא אסור עכשיו ומוכח דלא כרע"א ולכן נ"ל להקל [וע"ש ע"ש בענין ביטול בש"ס סוטה ט"ו ע"ב]:

סי' מז

ב"ה ה' במדבר תרמ"ג ברעזאן.

להמופלג הרבני מ' **מיכל מארקוס** נ"י בחראסקוב.

מכתבו קבלתי ובדבר שאלתו ר' שמאל תפלין יקרים אצל ר' ונגנבו ור' רוצה ליתן לו תפלין כשרים בערך שווי נ' ר"כ וה' תובע שהיו יקרים מהודר כנכבד ושווים הרבה ר"כ ורו"מ הביא מש"ס דב"ק ע"ח ע"ב גנב ספר עלמו בכבש תחת דהתם הקרבן אינו עומד למכור ולא שום למכירה משא"כ בתפלין הרי בידו למכרן. והנה גוף הדבר כבר האריכו בזה גדולי האחרונים ה"ה בתשו' ר"מ מינץ סי' קי"ב בדין מי שגזל אתרוג של חבירו שהודר ביופי והביא מגמ' הנ"ל והעיר דהא הפסידו שם מוס"כ מהטור שייך לבעלים ועיין תמורה ל"ב וסי' דמש"כ אינו ממון אבל הוא תמוה דהא בב"ק שם רבה הוא מרי' דשמעתין והוא סובר עש"כ ממון בנדרים פ"ה אך לפמ"ש הש"ך בח"מ סי' ש"ג לק"מ ועיין בי"ש ה' נדרים תוספי' רמ"א מפה דפסחים כ"ז בזה ועכ"פ ודאי התם לאו בר מכירה ואין מזה ראי' למק"א וכבר השיג עליו בזה בתשו' ח"ל סימן קי"ב ומל"מ הפ"ז ממעס"ק והביאו מפסחים פ"ט המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום. וגם' רבו ליעקב לב"ק פ' השיג על המהרמ"מ מדברי הרשב"א והס"ז שם דקרן חייב לשלם כפי שווי וכל הנע"א רק נגד ההכל אבל במו"ח תפ"ל הא"ח סי' פ"ח הביא בשם אחיו הגאון שהעיר ג"כ בזה והוא כתב דהתם להקדש בעי לשלם קרן ולא לבעלים דלא דמי לכאן שגנב כיון דלאו ממון בעלים הוא ומשום כפרה יפטור א"ע בכבש. ואולם לענ"ד יש להוכיח מש"ס דמעילה י"ט ע"א בהא דהנהנה מחטאת לא מעל עד שיפגום וצריך אי בחטאת הוי כום ופירש"י ותוס' דדבר שא"ב פגם הוא דאפי' כמה אין נפסד כלום שהרי מקריבים אותו ויוצא בו ותו לכפרה ומהני בבע"מ פ"ט ומוכח דמש"כ דנפסד מצוה מסמובחר א"צ לשלם ולא מקרי הפסד ופגם כלל אבל בכ"ז י"ל דהיכי דהוי ממון בעליו ויוכל למוכרו וכמו אתרוג ותפלין וכבר הוכיח בתשו' הפ"ל שם מהא דמעלין לו תפליו ותש"ס דב"ב דתפלין מותר למכור גם שלא לצורך כשותין וכדומה וא"כ אין לו דמיון להקדש וכמ"ש הח"ל ושאר האחרונים הנ"ל ועי' בשו"ת בי"ש אהרן חאו"ח בסופו מ"ש הגי מקראקא להשיג בנ"ד התפ"ל הנ"ל:

וכה ראיתי בסי' שבת כהרה בסופו בקונ' מ"מ מהג' מלבוב ז"ל שהעיר מדמתא דנסכי' מר' רשב"א וחס"ז הנ"ל ולא ראה ד' הרי"ל ותפ"ל ונש"ח הנ"ל. ומ"ש שם מדברי הגמ"ר כתובות פ' אלמנה ניזונת דהש"ס דב"ק אזיל רק לר"מ ותמהני שלא הביא ד' הש"ג פ"ח דב"ב ג"כ בזה ועיין שם בה"ג מ"מ בד' הרמב"ם שהי' גי' אחרת בש"ס שם. ומצאתי בשו"ת מהר"מ מרוטנבורג הישנות סי' תתרי"ד בדין מי שלוה לסי' להשפטר בעדו עם השר בעד ד' זקוקים והשפסר בעד ב' אם צריך להחזיר המותר והביא מש"ס דב"ק הנ"ל תחת דמש"ס דגנב המותר מן ההקדש וגנב מבית הא"מ כשיב ולא מעל הקדש ולכן א"צ לשלם כפי שווי שאח"כ בע"ד והביא מכתובות ל"ט ע"ב להוכיח דצריך להחזיר המותר ע"ש ומבואר דמצלמא צריך לשלם כפי שווי כיון

דהוי

דהוי ממון הדיוט. ועי' בס' ר"ל לנ"ק שם שהביא דאי' מתוס' דגיטין כ"ד גבי אזכרות של ס"ת דמהפיך כל אגרי' אף דאי להעביר בקולמוס משום דאי אמר אנא אלוה מכוונא בעינא ע"ש וה"נ הם והרי ס"ת א"י למכור רק בשעה"ד ומכ"ש בשאלין ואתרוג ועי' בשו"ת נוה"י חאו"ח סי' ל"ד ובס' נחי"ש להגי מליצה בתי' להוכיח ע"א והנ"ה שם בזה. ועכ"פ לדינא דבר שהוא דמחויב לשלם כפי שוה למכירה. ומה שהקשה בתוס' ב"מ ד' ד"ה הלך משום מחולין קמ"ו כבר קדמו בשו"ת שמ"א ח"ב סי' קמ"ה ועי' בשו' נוב"י מ"ת חאו"ח סי' ס"ט ע"ש בזה באורך:

סי' מח

ב"ה. ד' במדבר תרמ"ג ברעזאן.

להרב הגדול מ' דוב בעריש ווינטער נ"י

אבד"ק האראסטקוב.

מה ששאל בדין א' שקנה כלי זכוכית ואחר איזה ימים נסתפק אם כבר טבלם ורו"מ הביא מדברי הפ"ז ונכ"ץ סי' ס"ה אך די"ל דהוי דאו"מ והביא ד' גליא דבתלמוד ל"ש דאו"מ ואם כן הי' בטבילת כלי וגם הו' קושי' הסדש"ע בהא דמבואר בש"ע סימן קי"ך דיי"א דאם אין המשיר מעיד בודאי הו' דהא מוכח כן מיגמות קי"ש דקטן וקטנה לרבנן אזלינן בתר רוב והא דאו"מ להמתין עד שהגדיל ואמאי הביאו בהם ר"א ולהכ"ל אתי שפיר דדמי גם כן לנידון הגל"ה וכמ"ש בנוב"י מ"ת חאו"ח סימן ל"ח עכ"ד. והנה גוף ד' הגל"ה אם כי גם הפ"י ז"ל כ"ד כתב כן אולם מהוס' עירובין ע"ט ע"ב ד"ה אבא וכו' מוכח להיפך וכבר כתב הנוב"י בעצמו בחא"ח סי' ע"ד שדברי תוס' הם לנגדו וכנה גם מדברי הפוסקים ביו"ד סי' קי"ב בדין כלי שנתערב ברוב מוכח גם כן להיפך וכמ"ש בשו"ת ספר יהושע בפו"כ סי' ח"ם ועי' פ"ת יו"ד שם ולא עוד אלא שהנוב"י בעצמו במהד"ק יו"ד סימן נ"ג כ' להיפך ע"ש לענין ספק מפסח וכי להוי דאו"מ דהיכל לטבול שנית ע"ש וגם בהא"ס הרי לשיטת הטור בא"ח סי' הל"ת וכפי שפוי' דבריו המג"א ס"ב מחו"מ גם בדרבנן אין ספק מוציא מידי ודאי ועיין בשמ"ח ס' מקוואות מ"ש ע"ד בפ"ג סימן ה"ש הכ"ל בזה ולפי' כמ"ש כל היכי דאיתחזק איסורא ל"א הדר"ל להקל ולכן למג"ד ודאי לריך לטבול שנית בלא ברכה. אך בעיקר קושי' הסדש"ע הכ"ל לק"מ דהא מבואר בתוס' פסחים י"א ומנחות ס"ח דהספר מלוה לא גרע מהספד ממון ואם כן הרי קיי"ל דהיסוי מלוה לא משהינן מ' יבמות נ"ט וכמ"ד ואי"כ ל"ש דאו"מ דחיישינן לביטול מלוה דשמא ימות בנפיים ולא גרע מהספד ממת ולכן בהס"ב ל"ש דאו"מ א"ש. ומה שכתב רו"מ דטבילה עיקרו בדאורייתא והו"ל הד"א וכמ"ש הס"ג בתוס' עירובין ל"ז לענין תוקה שע"ש. אני תמה דהא דברי הפ"ז והס"ך שהביא בעצמו הם בדם שהיטה דודאי עיקרו בדאורייתא אך דהש"ך בדיני ש"ם ואחרונים שם יש דיעות דס"ל דבדאתחזק איסורא יש לחלק בזה בין עיקרו בדאורייתא או לא ועכ"פ בכה"ג י"ל לדינא כמ"ש. ולא דמי למ"ש הפר"ח בספק דשחו לשקוע דמכוכית דרבנן יש להקל דהתם ספק אם הי"ב בטבילה כלל משא"כ בנ"ד:

ומה שהקשה ע"ד התוס' חולין פ"ו ד"ה מורי כר"ש שאירך דהכא דשוחט בשבת לר"ש דהוי בהו"ל אולם מבע"י אף דנהנה ממלאכה שבת משום דמלאכה דל"ש ל"ג אם רבנן והרי לשיטת רש"י ור"ן בשוכה י"ד לר"ש דחייב למיעוט גם במלאכה דל"ש גזרו רבנן וכמ"ש במיוחדי סימן רל"ס. הנה להאורה אלם בלבי דהרי התם רב הלוג בהא אדאמואל וס"ל דהנהרים שאי"ב ד' גם ר"ש מודה ולא ס"ל הך סברא אם כן הכא הרי התוס' קאי אדרב דמורי כר"ש ולהיתרי' שרי הי'. אך לא הוה לי דאכתי לשמואל תיקשי קו' התוס' ועוד די"ל דהתם דהוי איסור עשה גם ר"ש מודה דל"א למיעוט כמ"ש בהגהות מלי"ם ס"א מיו"ם ואם פליגי רב ושמואל מה שאין כן הכא. אבל נראה דהמעיין בתוס' והתוס' מיו ימצא שהי' דהא דל"א הותל בכל מלאכה שבת דמי למתכוין משום דלא שבות הלג והוא הא דכי דל"ש כלל הייתו הכוס דהם הותל ואי"כ מהכ"ל לא שבות כמ"ש התוס'

הם בר"ש הסמוך וכ"ה להדיא בתוס' ב"ק ס"ז ד"ה מעיקרא ע"ש בהוס"ד ואפ"ה איכא מ"ד דס"ל הך הותל וגם לאמן דנים ל"י רק להחמיר ולא להקל הוא רק מדרבנן דמדאורייתא אין חילוק בין להחמיר בין להקל וכמ"ש התוס' פסחים ס"ב ד"ה כי וכו'. ואם כן הרי במיעוטא דמיעוטא גם ר"ש מודה דל"ח למיעוט והפיר הי' התוס'. ויש לדון בזה שהפ"ד המרדכי שלהי חולין הם דמחלק בטנין מיעוטא דמיעוטא דל"ס רק בב' פניני וכ"ה בריטב"א סוטה דכתובות גבי הסוה דארום וארוסתו אבל בתוס' ר"ש גיטין מוכח להיפך וע"ע ריטב"א שם ל"ד וביבמות ס"ז וע' בס' יפ"ע ליבמות קי"ב הם:

סי' מט

ב"ה. ג' במדבר תרמ"ג ברעזאן.

להרב מ' ברוך ריישלר נ"י מבוזאנאב.

בדבר שאלתו בדין הקצב שהורה מלו"ד לדון והרב הקד על השו"ב לבל ישחטו לו והשו"ב נאחז כשר ושחט הם בהמה והביאה לעיר ומכר הבשר והשגיח להרב הכריז על הבשר שהוא טרפה והקצב אבל גם אחר כך הבשר וגם קצב בע"ב לא שמעו להכרזת הרב ואכלו הבשר. ועתה נסתפקו בדין הקצב אם נאמן עוד למכור בשר כשר דהא הוא מומר ומומר לאכול בשר טרפה אך ליודך עפמ"ש הרמ"א סימן קי"ט ס"ו דבדבר דלא משמע להוכגי איסור ל"ה מומר וס"נ גזר דהוי קול להוכגי שהרי גם אכשים אחרים אכלו משום שהי' רק דרך קנס והוכיח מחולין ס' ע"ב דהריך אמי ביוייהו דגם במומר שאבל כמ"ש בכס"ג ל"ה מומר דהל"כ הו"ל דאיכא ביוייהו בכס"ג [כדאיתא בתו"מ סימן ל"ד סכ"ד] ובע"כ דבכה"ג ל"ה מומר והנה אף ד"ה יש לפקפק בראייתו דמלינו כמ"ש דאי למימר עוד א"ב ולא קאמר וכמ"ש התוס' בכ"ב ס' ע"ב ד"ה ואפי'. ועוד דכיון דדוקא בעבודה נאמן על אותו דבר וכמ"ש הש"ך שם בשם ספר רמ"א אם כן לא הוי גם כן שב מידיעתו. אבל באמת הדבר ברור דאין חילוק וכדמוכח בסנהדרין כ"ו גבי הכי קבורא' דאע"ג דמחשינהו ועבדי זימנא אחריתא כיון דסברי דמלוה קעבדי כשרים לעדות הרי דאע"ג דעברו ב"ה אפ"ה כשרים ועיין תו"מ סי' ל"ד ס"ד אך דמ"מ יש לעיין לפמ"ש בתשו' מהרי"ט ח"א סוסי' כ"ו דגם בחומר מותר היכי דאמרו בי' הרל מוזר אפי' אי איסו מחזיק בסברתו והביא מש"ס סנהדרין כגון דאמי בהסה"מ וא"ל לא משפקא ואמר איסו מהדקינא דעגום כרת ולדבריו י"ל דהא דסנהדרין שאני שהבכרו דההמתה אחר כך הוי לכפרה כדאיתא בש"ס שם אבל בדהכרו בהם שלא לעשות יותר י"ל דבכל גוונא דיינם כמזיד ואם כן ה"נ בנ"ד שהי' אחר הכרזת הרב אבל בכ"ז י"ל דכיון דגם אחר בע"ב עשו כן ולא שמעו לקול הרב כיון שהי' רק דרך קנס לכן אין דינו כמזיד ולכן הדבר תלוי כפי ראות עיני ב"ד להכשירו מכאן ולהלאה ע"פ קבלת ובשבועה להבא. ומ"ש רו"מ דלא נודע רק ע"פ דברי עצמו והמעי"ד הנה הרי קיי"ל בש"ע סימן ל"ד הכ"ה דעל כל פנים אין עושין אותו עד להבאה ואיך נאמר לו להבאה הנאמנות להבאה ועיין הגו' השי"ב מהם סי' כ"ב בזה ועוד דהא בדרבנן לפי' כמ"ש מהם מע"ד והנה כל האיסור שהיה רק דרך מקום קבל הוי רק מדרבנן כמ"ש בתוס"ד הובא בפ"ז סי' רי"ח אבל בכ"ז לדינא נראה כמ"ש:

סימן נ ב"ה ב' במדבר תרמ"ג ברעזאן.

להרב וכו' מוה' יעקב יוסף האממער נ"י

ראב"ד ומו"ל דק"ק פניאטין.

בדבר שאלתו בדין הם בלומה והם לוגא והם זידה אם התיחה אידי ובנ"ם לפי הם בלומה כותיו אחר הלמ"ד ולוגא ביו"ד אחר הלמ"ד ורו"מ תמה דכפי המכבה במדינתינו נראה להיפך דבלוגא דוקא הסירי"ק אחר הלמ"ד ובלומה הוי המכבה בלא דמיקה מירי"ק רק כמו במלאפו"ם וגם הביא בשם מורה ד"ת בשם ביגא כתב גם כן בואה בוא"ו וה"ה גם כן המום (והביא מש"ס א"ע סימן ק"ט דכל שם שנדפס בספרים שנו א"ב

המוסכר, אבל מ"מ יהיה מה שמוסכר התנר לכל דבר להשוכר ויש לו כח לגרש את התורי לתתו מעלמא שבל יהיו בתניהו, כמו פועל דולתי יד אית ליה לזכות לעלמו ואין עליו שום תוהר תנר לנעשה"ב [בל"ו הוה מהלך ונישוכר בל"ו דתניהתו לנעשה"ב, כיון דיכול לשמוח לכל תלתה, גם בתניהה שתבטל ממלתכתו שייך לנעשה"ב ויד פועל ליד נעשה"ב וכלאתר רב נחמן בדף י', דלתו תשום דסגיהם התניהה לתניהו, ג"כ לא עדיפא תה זכי על יד תניהו תם שלו תניהו תושכר לו, וכתו תה זכי על ידי ידו השכורה לנעשה"ב שייך לנעשה"ב, בן תה זכי ע"י תניהו התושכר קניא ליה לשוכר, דגם יד פועל אתו זכייתו כשל רבו, הלא תם תגביה עם תלתכתו דידיה הוי, וכן תרויא שאר ממון, וזה ברור, וכך רגילו פוסק כרב פפא דכל עבד ופועל תניהתו לעלמו רק בשכרו לנקט תניהות, לכן אתר דתפילו שהוכר לשוכר בל"ו הוי של תשכיר, ולכן בדפת בקר כיון דשכורה להעמיד שם בקר ויטילו שם גלגיל, אתיא אליבא דהכי הוי כתו שבשכרו לנקט תניהות דקי"ל דתניהתו לנעשה"ב, כן הכא לשוכר הוי הזכה. ובזה ניחא תה לא אתר הגתרא ותגירא לשוכר, תשום דלא נתית לפלוגתא ודו"ק:

פרק ז

הלכה א כשם שמותנה אדם כל תנאי שירצה במקח וממכר כך מותנה בשבידות כו':

נשאלתי בתאב שבבר ניח תבגירו וקיבל עליו תחזיות תדליקה, ותא"ב הלך המשכיר והנטיח ניתו בחברת התחזיות וגברפה הניח, תי תני השוכר לומר כיון דליח לך פסידא דתתי ניתך תת טובל תן החברת אליבא דה לה קבלתי תחזיות קסב. [ומריח פרק הטומא דיטקת הנח אף ע"ג דנעבל חייב כתחזומים, שבן נותנין לה דתי תחזות תע"ג דיש לה תחזות תבגיר תת של עבד ובתתר שבן יש לה תחזיות תי שיבל לתעבל ותה לחייבו זבי הוי בתו דהוי זבי ניח תחריעא ועיין נתוק". תולם עיין בתוקפות

קסב. יל"ע בתזיק כה"ג, ובתהרי"ל דסקין (כתבים סי' כא) כתב לדון בחובל בשן ועין בעבדו אי חייב לו דתי ריפוי, והשתא הלא ע"ז נשתחרר העבד, והר"ז דומה לתזיקו ובתקום זה נותן לו דתי עצתו. ובגיליון בצד כ' בלשון זו: התתחייב תנה לחבירו ע"ת שאם יזוק תתנו יבשלם לו האם התזיק חייב. ואת"ל פטור, בחובל תהו, ואת"ל דחובל פטור [וכן בריפוי], וכן את"ל דהתשחרר עבדו הר"ל בתקנה ותתחייב לו, א"כ יפטר תריפוי דיאתר לו ע"י שן ועין שהוצאתי וצריך אחה לריפוי הוקנה גופך לך, ולכ' אין לחלק בין תתחייב לקנס התורה, ועי' תירושלתי שבועות פ"ה לענין ע' של עבד בכנגד ערכו הו"ל תתון, ויש לדון כנ"ל.

Printed from Otzar HaChochmah (page 304) 17520 אור שמח <מהדורה חדשה> - ג טהרה, נזיקין, קנין, משפטים, שופטים / כהן, מאיר שמח

פרק אלו מציאות דף כ"א דמיירי ביכול להציל ע"י הדחק דהספק גמור לא הוי רק מחמת שאינו מצילו הוי יאוש, ויאוש לא מהני רק עד דמטי לידו דזוכה וכ"ז שלא זכה בו אחרינא הוי של בעלים, וכי עלה מאליו תו לא צריך לזכות בו וממילא הוא שלו, ועיין בנתיבות סימן רס"ב שתקע בזה מסמרות, א"כ הרי עדיין הוא של בעלים כמו שהיה ולא נפיק מרשותו ובכ"ז חייב לשלם לו תמורו דמצי א"ל מה איכפת לך במה דמשמיא לא אתינא לידי פסידא כיון דעבידנא שליחותי, כן הכא אע"ג דאנא ממצינא גוונא דלא אתינא לידי הפסד עפ"י הבטחון בחברת האחריות, אתה לא נפטרת מהאחריות שקבלת עליך, ולחלק דתמן אלו הוי זכי ביה אחרינא כשהוא עודו במים היה שלו דהוי יאוש מבעל חמור שהניחו מלהציל משא"כ כאן, זה אינו דכאן נמי אילולי הבטחון היה הבית אבוד ולא הצלתי מאומה מהשריפה ואם החברה לא תשלם האם תפטר אתה מן האחריות, כן כי משלמים במה נפטרת מאחריותך אנא קא מרווחנא ואתה תשלם מה שנתחייבת:

וגדולה מזו מצאנו בפרק המפקיד דף ל"ה גבי השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר כו' והבעלים משלם לשוכר, דמוכח שם בסוגיא דפעמים בעלים משלמין כמה פרות לשוכר, דאם ראובן שכר פרה משמעון למאה יום וחזר ראובן והשאילה ללוי נ' יום ומתה אצל לוי דנמצא דשמעון מחויב לאוקמי לראובן פרה לעשרה ימים שהם יותר מימי השאלה ללוי, והיינו משום דאין לראובן פרה למלאות הנך עשרה ימים עבור שכירותו היותר מימי השאלה, ולכן אם חזר שמעון בעצמו ושאל ממנו חייב בשתי פרות חדא תחת הך דשאלה וחדא תחת הך דשכירות יעו"ש בפרש"י, ולא מצי שמעון לומר אילו הוי קיימא הך פרה הלא לא היתה חוזרת לך רק לעשרה ימים של שכירותיך והשתא הא אית לך פרה תלוטה לעולם מן לוי השואל שמשלם לך עבור מה שקיבל אחריות אונסין ולמה אנא מחייבנא לאוקמי לך פרה לעשרה ימים, ועל כרחין דא"ל פרה אגירנא מאתך והיא מתה וחייב אתה להעמיד לי פרה אחרת כדין כל שוכר פרה סתם [ועיין מחנ"א הלכות שכירות סימן ג'] ומה דלוי משלם לי פרה בשביל חיוב שאלתו הוא פרה דאתא לי מעלמא ואנא ממצינא לי מעלמא בשביל שנתתי לו זכות שכירותי בפרה נ' יום חיוב אחריות אונסין ומה איכפת לך במה דעבידנא, לגבי דילך הוי כמו דלא שאילנא ללוי ומתה אצלי, כן הכא מצי אמר אילו לא הוינא יהיבנא זוזי לחברת האחריות והיה נשרף, הלא היית חייב באחריות אונסי הבית מה איכפת לך במה דרויחנא בהדי זוזאי, אע"ג דלולא הבית לא היה נוטל הדמים מן החברה, כן תמן לולא הפרה של המשכיר לא היה לו לראובן דמים מן לוי השואל, ובכ"ז איהו חייב לאוקמי פרה למלאות שכירותו ודו"ק:

הן דבירושלמי פרק הכותב הלכה ה' אמר ר' יוסי וצריך להעלות לו שכר כ"ז שהיא שכורה אצלו, משמע דאם מתה בינתים אצל השואל בתוך זמן השכירות ובכ"מ אינו צריך לשלם לו רק כפי מה שנשתמש בה, מ"מ כאן דשקיל לפרה מן השואל שנותן לו דמי הפרה וזה בא מסיבת שכירתו את הפרה, ולכן צריך לשלם לבעלים כ"ז שהיתה שכורה אצלו אף שמתה בינתים דהא אית ליה פרה מן פרתו של בעלים, ולא מצי אמר דמי פרתך מעלמא אתו לי, דאי הואי פרה בחיים הלא לא היה לו דמי הפרה רק הפרה היתה חוזרת בעינה לבעלים זה נראה פשטיות הירושלמי, אבל מה נעשה דבבבלי מפורש להיפוך. ודברי הירושלמי נראה דהשאילה כל זמן משך השכירות ומצי אמר סוף סוף לאו גבך הואי רק שאולה היתה ללוי, ואם משום דהוי מחזיק טובה לך אם היתה בחיים, זה אינו דהא לא היה לך דמי הפרה רק מסיבת שמתה בתוך השאלה בא לך דמי הפרה, לכן נותן לו דמי השכירות מכל זמן משך השאלה. ובבלי לא אמר רק דעל זמן היותר על השאלה מחויב להעמיד לו פרה, ובפרה זו מנכה לו משכירותו זמן שלא היה בשכירות אצלו, ועיין מחנה אפרים הלכות שכירות בתים סימן ג' ומה שדן מפני שאלם השכירות ומזה למד לדינו שהשאיל בית השכורה, אינו במחכ"ת כאשר כתבתי במק"א, אבל גבי שוכר פרה והשאילה דעל ידי השאלה באה לו שהרויח הפרה שמשלם לו השואל, ובין כך ובין כך הלא היתה ת"י השואל בזה אינו מנכה לו משכירותו ולפי פירושי כיון לזה הירושלמי, אבל דא מוכח מסוגיין דחייב לו להעמיד פרה על משך השכירות היותר מן זמן השאלה אף ע"פ שכעת יש לו מן השואל פרה תלוטה לעולם, דאם היה הפרה בחיים לא היה לו והפרה הוי הדרא לבעלים אחר זמן השכירות, דמאי איכפת ליה במה דמרויח מן עלמא, כן נידון דידן אע"פ שהיא שמה

Printed from Otzar HaChochma

בתמרות נכ"ו לג הפסיד תמריות מן השוכר, לף ע"פ שים לתוס נכ"ו הרמיה היא חזקה, ובפרט לשיטת רמב"ד בשיטה לחם עלה שלו מגליו לג הוי הפקר ולמי לדבר פפרא יעו"ש בחורך אין מקום להתעקר כלל, והדין ברור שהשוכר שקיבל תמריות משלם דמי הבית, כן כ"ל לדינא בס"ד:

שם וכל מי שממכרו בנכסיו ממכר שוכר שבירותו שבירות:

פירוש דפשוט מכן עשריס שאין ממכרו בנכסיו מוריסיו ממכר הוא הדין לאין שבירותו שבירות קסג ללא נאמר הואיל ושבירות אינה משתלמת אלא לבסוף לג שייך לומר דיוקא מקרא דעתו לגבי זוזא והוי כמתנה קמ"ל דאין מילוק בין לסוף סוף יבא לידי מעות מקרקע ליה זוזי ומפקיד נכסי לחבוה ופשוט:

חלכה ג אם תבעו תוך שלשים יום על השוכר להביא ראיה כו':

בבר ממה שלמ"מ, דפ"ג משניס פסק שאם בא לחשוב מה שהוסיף על הגובה יותר מד' אמות דנשבע בנק"מ ונוטל, וכאן דבגמרא מוכח דאפילו זמנו יותר עדיין אינם דפרע פסק שנוטל אלא שבועה. וגרשה משום לחם ע"ג דאין שבירות משתלמת אלא לבסוף נכ"ו אלו הוי ידיע לן דהך גברא לחוגיר לג יהן לעולם זוזי ואגר שבירותו, ודאי לחדעתא דה לג חוגיר ומצי מפיק ליה בין דבעי לדור בביתו אלא מעות, ואי בעיין למזוי דמי לעיל ונפיק מזוזי במקח דהדר זבינת, וכאן דהשוכר אמר דאפילו כשר המעות של השבירות ואינו רוצה ליתן דמי אגרת, ל"ב המשכיר אמר לחיובו הוא לחגרה מיניה ולא בעי למיהב השבירות לאחר שלאיס משום שאומר שכבר נתן, ואם כן אדעתא דה לג השכירו לו הבית, והשוכר טוען נתתי לו השבירות ג"כ טוענין על הדיוקה והשוכר בעי לאפוקי הבית לדור מהמשכיר לחרעה ברשות בעלים אלא הוי הוא המוליא מהבעלים אם הבית לדור בו והמשכיר מוחזק בהך בית ולכן טוען אלא בנקיטת חפץ, אבל אמן דהשוכר שבנה מוליא מרשות בעלים אם הממון נשבע ונוטל וד"ק:

חלכה ו השוכר נאמן שאילו רצה אמר לקוחה היא בידי:

בסוגיא רב זביד וכו' לג שבירה לאו הא לר"י כו' כיון דלגוביינא קאי מיזהר זהיר ביה וכו'. עיין שבועות נ"ו ע"ב ל"ל כ"ם בריה דר"י נרב פפא (הוא המומר בשמעתין דמיזהר זהיר ביה) שטרא אמי עביד דמירכם, אלא זהו דוקא במלוה דאי אמרלי פסק אמי פסק לג אמי ולא מצי אינש למיזהי לוה רשע, ואם יראה שלא לשלם הרבים דרכים לפניו לשמוט מזנו, אבל שכא שמוחזק בשדה ואפשר דהוי אחרא דלא מקלקי וירא שמא יוליאנו הלוה מידו ויסלק מעותיו, דשמא דלא גזל ממנו דמה שלקח הוא נותן והוא נרין לאומו שטר להחזיק בשדה הלוה ולאכול פירות ודאי לאיזהר זהיר ולכן שכר דחפילו מיגו לג אמרינן. ובזה נ"ם מה שהעירו מקוגיא דב"ב (דף נב) גבי הטוען לחפיץ שטרא ואמר אין שטרא זייפא הוא כו' לאמרינן מיגו אע"ג דאין השטר בידו ולגוביינא קאי ולפ"ו נ"ם, ובל"ו שלוחם להיזיקים לכל אבאלי שפק אמי לג מזדהר, אבל כאן אלא לג היזיקים כלל ודאי מיזדהר בשטרים לגבות ודו"ק. אמנם כולהו רבוותא שפקו כרב יהודה דרבינא ור"פ שקלו וטרו מלישיה לאמרינן מיגו:

ולכאורה ב"ב אין אמרינן מיגו, דהא מיבעי להגמרא ב"ב (דף ה) אי אמרינן מיגו במקום חזקה דפ"ם פורט תוך זמנו, ואם נאמר דחזקה דפ"ם פורט תוך זמנו אלימא טפי ממיגו היכא דאמיין בהדדי מדלא נגד אדא, וכב"ו אמרכן היכא שנחנד השטר לף תוך זמנו בב"ו אימרא שטרא וכמ"ב רבינו עיין ש"ך סימן מ"ם ולא נבינן, ואין נאמר דנאמן במיגו לומר לאירכם שטרא. ונראה דאמן לג אמרינן דיגבה תוך זמנו, דהיינו להוליא מאחו ממון שחייב לו, אבל כאן המיגו אינו להוליא כמש"ב ר' יוחנ הובא בטור סימן ק"י לפי שבבר זכה בקרקע לפי טענתו משעה שירד בה ונקנתה לאחם שניס בחזקה דעעל גדל כו' ודו"ק. עוד נראה דהכא לג הוי רעותא כ"ב כמאי לג קא מזדהר בשטרים דאמיין דיאמר לקוחה היא בידי כיון שבבר אבל אומה שלא שניס ולא מיחה, ואחת אחמר דילמא יניח עדיים שירד לחוכה במשכנתא, משמע חוחן עדיים

קסג. עיין בספר מנחת פתים חו"מ סימן רלה.

Printed from Otzar HaChochmah אור שמח <מהדורה חדשה> - ג טהרה, נזיקין, קנין, משפטים, שופטים / כהן, מאיר שמחה (page 306) 17520

וס"ב כ"א בגר"ד דמודע לכאר כאי לו משמ קודם שהחקאר ממה בשלכתיא כמ"ש בח"כ, כאי אינ יש ס"ם מעלת להסיהר לשון כ"ש, ולפ דהיכ מהיכ שהי לו רק בן ג' מ"שמו כהקאומה ומה ג"כ ממחת הכרכת, לפני שהי שייך כאה הפה שמשר היכ הפה שהסיר כ"ש, — ובעונג עוד בכל זה, עי' מ"ש בספרי (חלק שני סי' ל"ט), והכאמר שם ג"כ מדברי הס"ם ופיסקים והכרכה מדברי גדולי המחרוים בחשובותיהם המכריע בדברי הח"כ.

י"ג) ושוב בהיין בח"כ בפיה ג' ובסוף סיקר גדול בגר"ד, שלפ כי לפה מפיני שכלכלות, והכיון בח"כ מפלוגתא הפוסקים בזה, זה לשקל יהה להחמיר, ונפ לפני בעיני כבר הפלכתי בזה בספרי (חלק ה' סי' י"ב וי"ג וי"ד) ובשאר מקומות עי"ש, ומה לזקר דברי בח"כ בגר"ד דמדד"ל נגיע, שכרי לפ שלפי מלומם לערכלות ליפה שם פלה בהכרח, כי בשעל לפ קיבל היתר ליתן לו קידושין ממחת דשמא כרשאינה שהיתה שם בני במחת הריכה, ולפ נהגרל שם מחה לו לה, וה"כ לפ כאו בשלי פשעו שליך דעתה לשם קידושין כדמ"ש, וה"כ שפשר דיש לחוש לקידושין משעם שלפ"ז, וכל זה יולפ גם מדברינו שם דבכ"ש יש להחמיר עי"ש, שפל מ"ש בגר"ד לוכח גם לדיוס לשקל, פי' מ"ש בשא' כרבר"ד (מ"ש סי' הקמ"ח) בשלה כאי, דיש לחוש שבעל לשם קידושין ומת ונפלה ליבום, ובהכ לפדל דשלילו לדעת המחמירים ל"ל לדוקל נגי מפת שים בהחמירו מספק, דשמא בעל לשם קידושין, שפל גבי יבמה לשוק דשיכור לפו היא, לפ מחמרינן כולי האי, ולפ שכחב זה רק לשנוי, דשם היו עוד כמה לדיוס להקל, ושייה רק דבשלערפות כל הטעמים שין כאן בית מיחום כלל עי"ש, מ"מ גם בגר"ד יש עוד כמה לדיוס לשקל, ממילה יש לפרש גם שניה זה, כי דברי מנוחר בירושלמי (הובא בריבב"ד) שם) לפ ניעגע לשיכור ח"ש, גבי עכם עמו בפונדקות, לע"ה לעיכבה רשיעי גם שני, דמ"מ שם כלך בשלה לעזיכה שיה מנחת לכתחילה עי"ש, והייט שלפ כהחמירו לענין עונה, שמשם יל"מ בזה בע"ה (ס"ש סי' קמ"ח שק"ד ופי' קמ"ט שק"ד), ומה שהשיב עליו הבאחר הישב (בסי' קמ"ט שק"ד) בספירת דבריו עי"ש, לפני כאמרי שיבו נמחתו דכל דברי הרבב"ז הכ"ל מיבנים רק על רשותו שנתחרה ולפ בלחיכי שנעשלה, ובגר"ד כמו ברשותו שנעשלה, שין בדבה שנו יחד זמן רב, ושפה שנו בשלכות, וגבי לכל ולפן שכדי, ובדברי הרשי"ה והרמב"ן שכשופר נם בדברי הח"ה, לך מ"מ שין דבשופר שרכות יש מקילים בל"ה כתשוקר בדברינו בספרי שם יבדברי הח"ה, שיר יש לפרש גם זשה.

ואסיים בדברי הרבב"ז הכ"ל דבכלערפות כל הטעמים הכ"ל, שין לפני בית מיחום להחיוב לעלמן כן נלע"ד בשאילת"ה.

ובזה כנני ידידומ"ה כל היטיב ומחם בכל מחמי בכוח יהכיקרה מהיכה

יצחק יעקב ווייס

סימן קכו

בטרית שנתהוו ע"י שאלת מכונה, ונתקל בדרך

בי"א אור ליום ושע"ק דיום תשי"ם לפ"ק מנשסהר יצ"ו.

שוכה"ס למכל חבורה העוסקים בבירור הלכה העיה ג. ו.

אוהדשה"ה, יקרתכם הגיעני ע"ד ראובן ששאל מחבירו מכונה לנסוע, ונתקל בדרך ונשברה המכונה, וחובע שמעון מראובן החיזק, וראובן משיב לו הלא לא הי' לך היזק, הרי תקבל תשלומין מאינשורינס, ושמעון משיב, ראשית האינשורינס אינם משלמים בחנם, אני שלמתי בעד זה כמה שנים, ושנית אני שאלתי לך חפץ, ואתה קלקלת אותו, תשלם לי כדי"ת, ומה שאקח משם, מזה לא תרויח אתה, ע"ז ענה ראובן אתה משלם אינשורינס מפני החוק, שבלי אינשורינס לא תקבל רשות לנהג, ושנית הבטחת אותך ע"י, להיות בטוח בכל מיני אסונות, והשלישית התורה חייבה אותי במקום שיהי' לך היזק, לא במקום שלא יהי' לך היזק.

ו) **והנה** כרא מכ"ל מכרן יולפ ויונגער שיטת"ק בשלה, דכל שולפ דבר מהניה, כאו מיה לשלם למשלה כל דבר נזק שיגרם לשלה בלומם, רק יש לפפק, גם לפ עכ"פ שליך להמשלה שום כפסד, ע"י למזק שנשבר לו פי' כשיק, יליפ"ז כשלה לפ שיהי לו חיסרונים לשלם לו כל הכחק, יליפ"ז כשולפ לפ לפסיד לו כלום, ולפ"ש מיהכ החמת לשלם לי כהחק בעשכה פי"ז, כיון דשכ"ש כשולפ עכ"פ לו כהחק, לו ניחא שכשוכה לפ מיהכ רק לחוכן שמגיע לו לפסד ע"י המק, שפל בככ"ג, דלין להמשלה שיה לפסד פי"ז, שין על כשולפ שלם לו כלום, וללן דוקל גבי שולפ, ש"ה כל זה דחייבי לחמנת, יש לפפק בזה, לי לחזינן בזה משעם המזק, יש כאן חיוב לשלם, או לחזינן בזה הפסד כהיזק, ולפ שין לי לפסד פי"ז, גם חיכהכ לחמנת, — ובפרט לגר"ד בשלה רק כחוכן דשיכה כשולפ, דלש"כ יש לפעול בעשכה דלוי כמשכ ממחת מלחכה (פי' ב"מ ד"ק ותי"מ סי' ש"מ), ולפרוך צבירור הלכה זו מש"ם יפיקוש שפמ"ש.

ז) **הנה** שלה כעין זו מבילר בספרי (מ"ש סי' ק"ח), ובכר לימכר לכר זה גבי מדשה, כמו שבשלפי שם משפר לייר שמש (כי שביעיה פ"ו), וה' הרי בשיטה (מכד"ש סי' ר"מ"ב), שבריכה דנו בעניו זה בנדיעה שריש, דשליר שמה כי הנדין, בש' שבכר בית מחניהי, ובהכה שמו, כי השוכר מקבל פניי מחנייה לעיקר, ובכך בשה"ג וכשניה ניחו בחכרת מחנית, ושכרך כשיש, שם לריך בשוכר לשם, מחני שבשה"ג בשיג בהשפר מכחכרת מחניות, ומחני בחניות בזה כשלה להלכה למעשה, דהשוכר חייב לשלם עי"ש, ובחבי כרי בשיטה הנ"ל, בשחר שכרי ניקו בעות בהחכרת מחניות, ונפל שם בזה נזק מהחכרת מחניות, וכעת תוצא שם שניעו מדין נזקי עש, שבחכ בשיטה, כיון שיש לו חיסרונים לשלם לו כל הכחק, יליפ"ז כשולפ לפ לפסיד לו כלום, ולפ"ש מיהכ החמת לשלם לי כהחק בעשכה פי"ז, כיון דשכ"ש כשולפ עכ"פ לו כהחק, לו ניחא שכשוכה לפ מיהכ רק לחוכן שמגיע לו לפסד ע"י המק, שפל בככ"ג, דלין להמשלה שיה לפסד פי"ז, שין על כשולפ שלם לו כלום, ולפ"ש דוקל גבי שולפ, ש"ה כל זה דחייבי לחמנת, יש לפפק בזה, לי לחזינן בזה משעם המזק, יש כאן חיוב לשלם, או לחזינן בזה הפסד כהיזק, ולפ שין לי לפסד פי"ז, גם חיכהכ לחמנת, — ובפרט לגר"ד בשלה רק כחוכן דשיכה כשולפ, דלש"כ יש לפעול בעשכה דלוי כמשכ ממחת מלחכה (פי' ב"מ ד"ק ותי"מ סי' ש"מ), ולפרוך צבירור הלכה זו מש"ם יפיקוש שפמ"ש.

ז) **הנה** שלה כעין זו מבילר בספרי (מ"ש סי' ק"ח), ובכר לימכר לכר זה גבי מדשה, כמו שבשלפי שם משפר לייר שמש (כי שביעיה פ"ו), וה' הרי בשיטה (מכד"ש סי' ר"מ"ב), שבריכה דנו בעניו זה בנדיעה שריש, דשליר שמה כי הנדין, בש' שבכר בית מחניהי, ובהכה שמו, כי השוכר מקבל פניי מחנייה לעיקר, ובכך בשה"ג וכשניה ניחו בחכרת מחנית, ושכרך כשיש, שם לריך בשוכר לשם, מחני שבשה"ג בשיג בהשפר מכחכרת מחניות, ומחני בחניות בזה כשלה להלכה למעשה, דהשוכר חייב לשלם עי"ש, ובחבי כרי בשיטה הנ"ל, בשחר שכרי ניקו בעות בהחכרת מחניות, ונפל שם בזה נזק מהחכרת מחניות, וכעת תוצא שם שניעו מדין נזקי עש, שבחכ

בעריפה בשבועתו, והשכן עומד כנגדו, הרי לא אפסדתיך כלום, שכבר קבלת תשלומי נזק מהחברה אחריות, ואחרי האריכות בזה מסיק לפטור השוכר עיי"ש, ושניהם נתכוונו לר"ת, בהביאם לזה את דברי הש"ס (בב"ק דקט"ז), ובנדון האיר שמה, דבלא שום תנאי של קבלת אחריות, לא הוי השוכר חייב לשלם, בעד אונס העריפה, ובזה יש לדון עוד, דהשוכר יכול לומר, דאדעתא דהכי דלית לך פסידא, לא קבלתי אחריות, מ"מ גם נגד טענה זו, מלא נראה מהש"ס הנ"ל, דלא אמרינן כן, דאיתא שם על המשנה דשטף נהר חמורו וחמור חבירו כו', ואם אמר לו אני אציל את שלך, ואתה נותן לי את שלי, חייב ליתן לו, בעא מיני' ר"כ מרבה ירד להציל ועלה שלו מאליו מהו, א"ל משמיא רחימו עלה, אלמא אף דהא דקיבל אחריות, הוא משום דמחמת דמציל את של חבירו, מפסיד חמור של עצמו, ולבסוף לא הפסיד, מ"מ לא מצי אמר אדעתא דהכי, לא מחייבנא נפשאי, דמצי אמר לי' מאי איכפת לך, במה דשמי' רחימו עלי, הכ"נ כאן שע"י מה שמתן שכר קבלתו לחברת אחריות הרויח בתשלומי ביתו, ודאי דבזה לא נפטר השוכר מתשלומי אחריות שקבל עליו, ושוב פלפל שם דאין לומר דשאני התם משום דזכי מהפקירא, וכמו דאיתא בירושלמי, וע"ז הביא עפ"ד התוס' (ב"מ דל"א)., דלא הוי הפקר אלא יאוש, ועפ"ד הנתיבות (חו"מ סי' רס"ב), דל"מ עד דמטי ליד הזוכה, וכ"ז שלא זכה בו אחרינא הוי של בעלים, וכי עלה מאליו תו לא צריך לזכות בו, וממילא הוי שלו, וגם הביא מדברי הראב"ד בשיטה דל"ה הפקירא עיי"ש, אכן בנדון דהרי בשמים, אין אנו דנין מטעם קבלת אחריות, אלא מטעם מזיק, וכן בעיקר הראי' מדברי הש"ס בב"ק הנ"ל, עוד יש כש"כ לנדון דידי', דאם שם, דעולם בהתחייבות שלו, לא הוי להציל אלא שכרו, ורק משום הפסד חמורו, התנה עמו שיתן לו דמי חמור שלו, וי"ל שלא נתכוון מתחילה לשלם, אלא משום שסבר שיפסיד חמורו, והשתא שלא נאבד, לא יתן לו אלא שכרו, ומ"מ לא אמרינן כן, א"כ כש"כ היכא דאנו דנין מטעם מזיק, וא"ל לשום תנאי, בודאי חייב לשלם, ואין לו בזה במה שהרויח ע"י השתדלותו ונתינת קנסו לחברת אחריות, קיבל תשלומי ביתו גם מהם.

ג) **אמנם** הגאון בתשו' הרי בשמים שם דחה ראי' הנ"ל, משום דהתם עיקר הטעם משום דזכי לי' מהפקירא, עיי"ש, הנה אי מש"כ, כבר הזכרתי למעלה, שגם בס' אור שמח העיר בזה, והוכיח דלאייתו קמה וגם נגבה, אכן בהרי בשמים שם, כתב עוד טעמים בדחיית הראי' הנ"ל, דל"ש משמי' רחימו עלי', רק במידי דאתי ממילא, והביא לזה מכמה מקומות בש"ס ופוסקים, ועוד סברות לומר דל"ש בזה מטו גרם, ולפ"ז לכאורה לא רק דאין ראי' משם לחוב, אבל יש גם משם ראי' לפטור, דמדהצריך הש"ס ליתן טעם לחוב, משום דמשמי' רחימו עלי', ולא אמר בפשטות, דאזלינן בתר תנאי ההתחייבות, ומה לו במה דלבסוף לא הוי לו הפסד, אבל באמת אין ראי' משם, די"ל דשאני התם, דעלה החמור זה בעצמו, ואיגלאי מילתא למפרע, דזה הדבר בעצמו אשר בשבילו הי' התנאי באחריות, לא נאבד ולא נפסד כלל, והרי הוא כעין שלימותו כמו שהי', משא"כ בנדונים הנ"ל, הרי נפסדים, ורק קבלו תשלומים ממקום אחר, והיכא דאנו דנין מטעם מזיק כמו בנדון דהרי בשמים, אף אין אנו צריכים לקבלת אחריותו כלל, בודאי אין ראי' משם, ודאתאן מזה לפו"ד בהרי בשמים, אין ראי' מהש"ס דב"ק הנ"ל לא לחיוב ולא לפטור.

ד) **ואחרי** העיון בזה, נראה למצוא מקור לנדון שלנו, בדברי הש"ס בשני מקומות הסותרין זא"ז לכאורה, א' הא דאמר רבא (בב"ק דצ"ח ע"ב), הרי עלי עולה, והפריש שור, ובא אחר וגנבו, פטר עצמו בכבש כרבנן, ידעולא השוף לר' אלעזר בן עזרי', יעוי' רש"י דאתשלומין דבעלים מחייב, והרי בולאו ידי נדרו, דאמר לי' עולה קא מחייבת, ועולה משלימנא לך גבי הקדש, ולא אפסדתך מו מידי, דהא יוצא בה ידי נדרך עיי"ש, הרי אף דהזיק לו שור, מ"מ כיון דיכול לפטור עצמו בכבש או בעוף, יכול לגנב לומר לו, לא אפסדתך יותר, ומטעם דברי הש"ס הנ"ל, כתב הש"ג (בפ"ק דב"ב), דמכאן אתה למד דהגונב דבר מחבירו, שאותו הדבר הי' שאול ביד הנגנב, ונתפשר הגנב עם השואל (נראה דצ"ל המשאיל) בדבר מועט, דאינו חייב הגנב לשלם לו, רק כפי מה שנתפשר עם השואל (נראה דצ"ל המשאיל), ואפשר דאם הי' אותו דבר מהעובד כוכבים שהשאילו לנגנב, ומחל לו על אותו הדבר, שגם הגנב פטור ממנו, דהא לא מידי אפסדי' גנב לנגנב, מיהו לעשות מעשה צ"ע, דגם בהיפך אנו אומרים, שאם הי' הדבר שאול או משכון, והעובד כוכבים רוצה ממנו דבר גדול, שאין הגנב חייב לשלם לו, רק דמי שויו אם איתו בעין עכ"ל, הרי דרק במשכון או שאלה מעכו"ם מספקא לי' מטעם הנ"ל, אבל זולת זה, אם המשאיל מחל לו, גם הגנב פטור מלשלם לו, הרי דאזלינן בתר הפסד הניזק, ולא בתר מעשה ההפסד, וא"כ כמו כן בנד"ד לפ"ז פטור מלשלם, כיון שאין לו הפסד, ורק יוכל לגבות ממנו, דמי הפרעון לחברת אחריות, דזה כמו שנתפשר ממנו בפחות הנ"ל, דחייב לשלם לו כפי מה שנתפשר כנ"ל, וגם זה צ"ע דהרי נהנה המשאיל מדמי הפרעון, שבלאו זאת לא הי' יכול להשתמש עם המכונה לפי החוק, וגם מה שהי' מובטח עד כעת.

ה) **אבן** לעומת זה יש לנו משנה מפורשת (בב"מ פ' המפקיד דל"ה), השוכר פרה מחבירו, והשאילה לאחר, ומתה כדרכה, ישבע השוכר שמתה כדרכה, והשואל ישלם להשוכר, הר"י כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו, אלא תחזור פרה לבעלים הראשונים ע"כ, הרי ע"מ דאף דהשוכר פטור לגמרי מן המשכיר, מ"מ לא יכול השואל לומר להמשאיל מה אפסדתיך, הרי מבואר כהיפוך מהנ"ל, אלא דאזלינן בתר מעשה ההפסד, וכן החזיק במעות דברי הש"ס הנ"ל, בס' שער משפט (חו"מ סי' ע"ב ס"ק י"ב), והשיג מש"כ על דברי הש"ג, וס"ל דאף אם אותו הדבר מישראל, צריך הגנב לשלם כל דמי שויו, וביישוב דברי הש"ס דב"ק הנ"ל, רצה לומר מתחילה, דר"ז אלי' בפלוגתא דת"ק ור' יוסי הנ"ל, והלכה כר' יוסי, ולר' יוסי השואל שומר דבעלים, וע"כ א"צ לשלם יותר, משום דהוי בש"ד דבעלים, ושוב דחה זאת, עפ"ד התוס' והג"א (בב"מ שם) והגהמיי' (פ"א משכירות), דס"ל דטעמא דר"י, משום דמצי למימר דל אנת ודל שבועתך ואנא משתעינא דינא בהדי שואל, ולכן היכא דהמשכיר יודע שמתה כדרכה השואל ישלם לשוכר עיי"ש, ושוב חולק בין הדיוט להקדש, דשאני בשור הקדש, דאין בו הנאה לבעלים כלום, והגנב אינו חייב לשלם אלא משני שהבעלים חייבים באחריותו, לכך כיון דמצי פטר נפשי' בכבש, א"צ לשלם אלא כבש, משא"כ היכא שיש להמפקיד שום הרווחת ממון, אף דהגולא מצי למפטר נפשי' בפחות מהבעלים שלו, לא מפסידינן זכותו, כיון שהמפקיד בעל דבר של הנפקד, ולכך ס"ל לת"ק דאף דהשוכר פטור, השואל ישלם להשוכר שכת"ד, וכן מוכח מהא דלא הובא דברי הש"ג להלכה בש"ע, וכאשר העיר בזה בס' אמרי הלוי (ב"ק שם), ע"מ דאין הלכה כהש"ג, אמנם ראיתי בס' ערך ש"י (חו"מ סי' ע"ב שם), דתירץ שיטת הש"ג, משום דלא קיי"ל כהתוס' והג"א והגמיי' הנ"ל, אלא לר' יוסי השואל

Printed from Otzar HaChochma
מנחת יצחק - ג / ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה (page 224) 17520

שומר דבעלים הוא, ולמבואר בריטב"א שבשטמ"ק (ב"ק שם), והנהו כר' יוסי עיי"ש, אכן ב"מ אף לדידי' דזולת טעם הנ"ל, גם לדידי' א"א גומר לו מה הפסדתיך, ומה"ט בחפן של עני"ס, דאין שליחות לעכו"ם, רלה ללדד שם, דדין המשכיר עם השואל, יחייב לשלם לו כל מה שהפסיד לו, עיו"ש, וכן ראיתי בס' אמרי בינה (על חו"מ דיני הלואה סי' ע"ג), דהביא מס' גני יעקב, בתשובותיו (סי' י"ג), שהקשה על הש"ג מתני' דהמפקיד הנ"ג, דהא יכול לומר להשוכר מה אפסדתיך, והאמרי בינה שם כתב ג"כ בפשיטות, דאף לר' יוסי אם הי' המשכון מעכו"ם, לא זכה כלל העכו"ם בחובו, ונתחייב השואל נמשאיל לו, עיי"ש, וכזה בנוגע נד"ד דאין צריך כל זה, דניכא בעלים אחרים רק המשאיל לו, ורק ע"י בשתדלותו ונתינת מעות להתברת אחריות, הציל עצמו מן ההפסד, דאין להשואל כלל בזה, ואין יכול לפטור עצמו בטענת שלא אפסדיך.

ו) **ואף** לפי מה שכתב בס' אמרי בינה שם, ניישב דברי הש"ג, דאינו דומה לדין שוכר פרה מחבירו, דשם השואל הואיל דכל בגלה שלו נתחייב באונסין, וכבר כתבו התוס' (בכתובות דנ"ו), דהתירה ידדה לסוף דעתן של בני אדם, דהשומרים מחייבים עצמן לכל הכתוב בפרשה, א"כ במקום דהשוכר נפטר, נשאר החיוב של השואל אצל השוכר, אבל בנגב דאיני מחייב עצמו כלל לשלם, רק ממילא נתחייב לשלם לבעלים, א"כ במקום דהשואל נתפשר עם הבעלים, יכול הגנב לומר מה שנתפשרת עם הבעלים אני חייב לשלם לך, וגם אם מחל לו, יכול הגנב לומר מה אפסדתיך, ולא בעל דברים דידי את עכת"ד, ולפי"ז יש לחלק בין ד' שומרים, לשאר ניזקין, אבל כ"ז היכא דצריך לומר לאו בעל דברים דידי את, דיש בעלים אחרים, והוא אינו הבעל של החפץ, רק שוכר ושואל בזה, אבל כמו בנד"ד דהמה הבעלים נ"ש לפטור מטעם זה.

ז) **ובל"ה** י"ע על תירוצו הנ"ל, ממה דאיתא בתה"ד (סי' ש"ח יביאו בש"ך חו"מ סי' קכ"א ס"ק מ"ב), בראובן שנתן מעות לשמעון, ליתן ללוי, שלוי יקנה לו איזה דבר, ועתה שמעון אומר שנתן ללוי, ולוי מכחישו שלא קיבל, דשמעון יכול להשביע ללוי, אף שכבר נפטר מראובן, ולא יכול לוי לומר לשמעון, לאו בע"ד דידי את, שהרי כבר נפטרת, דכיון שמידו בא לו הממון, מקרי בע"ד דידי', והביא ראי' לזה מב"ק (פ' הגוזל קמא), בשומר שנגנב ממנו ושבעם, ואח"כ נמצא הגנב, דעושה דין עמו עיו"ש, ובס' דברי גאונים (כלל ל"ז אות י"א) הביא מה רא"י להשער משפט הנ"ל עיו"ש, ומוכח דלא ס"ל כחילוק באמרי בינה הנ"ל, ועכ"פ מה דאתאן לנד"ד א"א לפטור את השואל מאחריותו.

ח) **וראיתי** בסוף שמח שם, שגם הוא הביא מדברי מדברי הב"ש (ב"מ דל"ה) הנ"ל, ראי' לנד"ד, ורק לא ממה דאיתא במתני' בפירוש, אלא ממה דמוכח שם בסוגיא, דאם ראובן שכר פרה משמעון למאה יום, וחזר ראובן והשאילה ללוי נ' יום, ומתה אצל לוי, דשמעון מחויב לאוקמי גרהיבן פרה לעשרה ימים, שהם יותר מימי השאלה ללוי, אף דלוי הי' מחויב לשלם פרה גרהיבן, דלא מצי שמעון לומר, הא איש לך פרה תלוטה לשלם מן לוי השואל, ולמה אנא מחויבנא לאוקמי לך פרה לעשרה ימים, ועכ"ח דא"ל פרה אגירנא מאתך והיא מתה, חייב אתה להעמיד לי פרה אחרת, כדין כל שוכר פרה סתם, ומה לך בפרה דאנא מגינא לי מעלמא, בשביל שנתתי לו זכות שכירותי בפרה נ' יום, חיוב אחריות אונסין, וכמו כן בנד"ד, עכת"ד.

ט) **ולבאורה** דבריו מרפסן איגרא, דלמה הי' צריך להביא ממה דמוכח בב"ם שם כנ"ל, ולא ממה דאיתא בפירוש במתני', דהשואל מבעם להמשאיל דהוא השוכר, אף דהמשאיל לא מפסיד כלום כנ"ל, ואפ"ל דהוי אפשר לחלק בין דין ד' שומרים לגדין דידי', באופן שנאמר דטענה זו דלא אפסדתיך, ואדעתא דהכי לא חייבתי עצמי, מהני לי' רק בספק, וידוע הסוגיא, דבאינו ידע אם פרעתיך, חייב לשלם, ובאיני יודע אם נתחייבתי פטור מלשלם, והנה בספק חיוב תשלומין של ד' שומרים, לפי מסקנת הש"ך (חו"מ סי' רל"א ס"ק מ"ד) הוי אינו ידע אם פרעתיך, ואף לפי הנתיה"מ שהביא שם, אלא בפלוגתא, אם נכסי שומר משעת משיכה אשתעבד, הו"ל איני ידע אם פרעתיך, ולמ"ד נכסי שומר משעת פשיעה אשתעבד הו"ל איני יודע אם נתחייבתי, וכמ"ש בקצוה"ח (סי' פ"ז ס"ק ט') עיי"ש, ועכ"פ בדין חיובו של השואל דהוא א' מד' שומרים, אמרינן דחייב לשלם מספק, משא"כ בנדון האיר שמח שם, באחד שבשכר בי"ת מחבירו, דקיבל עליו אחריות דליקה, דאין דין ד' שומרים בקרקעות כמבואר (בחו"מ סי' ש"א), דאם הי' בזה דין שומרים, אף דהשוכר אינו חייב באונסין, אבל מתנה אף שו"ת להיות כשואל, וכדאיתא (בחו"מ סי' רל"א סעי' כ"ז), ומה"ט מתחייב גם בדיבורי, בייתר אמרו מחויב מן הדין, משום דעכ"פ הוא בכלל השומרים, משא"כ בעבדים ושטרות וקרקעות דצריך קנין דיקא, מפיס באינם בכלל בדין השומרים, וכמ"ש התוס' (בב"מ דנ"ח ע"א) ובנמוקי יוסף הובא בסמ"ע (סי' ש"א ס"ק ז') ועיי"ש בש"ך (ס"ק ז'), ועיי"ע בחו"מ (סי' ס"ו וג"ה), ולפי"ז ההתחייבות אחריות דליקה, הוי רק כמו חיוב בעלמא, ואין לזה דין שומרים, רק כמו קבלת אחריות של החברת אחריות, ואם יש ספק, אם חייב בתשלומין מחמת קבלת אחריותי, הוי רק כמו איני יודע אם נתחייבתי, וי"ל דבזה פטור מלשלם, ע"כ הביא מהחיוב של המשכיר לגבי השוכר, דזה ג"כ אינו שייך לדין שומרים, דרק חיובי של השוכר לגבי המשכיר הוי מדין שומרים, או היותי של השואל נגבי המשאיל, ולא חיובו של המשכיר לגבי השוכר, ומ"מ לא מפטר מלשלם מחמת הספק הזה, ע"כ שפיר הביא דאין כאן ספק ובודאי חייב לשלם, וממילא גם בנדיני כן הוא, — וא"כ כמ"כ דהוי כן בנד"ד דהוי בדין שומרים, — וכמובן שכ"ז נדמות גדין דספ' התחייבות לספיקא במציאות הוא רק ע"ד הפלפול, כי צריגא לי"ע, ויש לדבריו יסוד עפ"ד השער משפט (סי' ע"ב סק"ז) עיי"ש.

י) **ושפיר** הביא הרב מוהרא"י שליט"א בקונטרסו, מדברי הב"ם (ב"ק דל"ד) והעיר והדליקה וסמ"ע (חו"מ סי' ת"ג) והשטמ"ק (ב"ק שם) לענין שבח נבילה, דמוכח משם דזולת מה דזכתה התורה להמזיק בחלוי השבח דנבילה, הי' צריך לשלם להניזק, אף דאין לו הפסד, מחמת שהשביח הנבילה, עיי"ש, — ושוב כתב הרב הנ"ל, לדון מטעם כיון דמהתמא כל מי שתופס מכונה לנסיע בה מיבעת אצל חברת אחריות, וא"כ יש לומר דכל מי שמואל מכונה מחבירו אדעתא דהכי שאל ממנו, שאם יארע לו איזה תקלה, החברת אחריות משלמת הנזק, ולא עלתה על דעתו, שיהי' הוא חייב בתשלומי נזק, ושל המשאיל הי' להתנות עמו, שיהי' השואל חייב באחריות הנזק, או דלמא סתמא כל שואל חייב באונסין, וצלו להתנות לפטור עכת"ד.

יא) **הנה** גם הערתו האחרונה הנ"ל מבואר בספרי שם, ויש לדון מטעם אומדנא דמוכח, אבל כבר כתבו הפוסקים, דכל אומדנא צריך שתהי' ברורה, דאם יש ספק בדבר, לא"מ האומדנא, דהוי כדברים שבלב, וכמ"ש ברא"ש (כ"ב), ובתשב"ץ (ח"א סי' ל"ה) ובתשו' מהרי"ט

17520 מנחת יצחק - ג / וייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה (page 225)

(ס"ק מ"ח סק"ב) וכביהלכה"ח (סו"ס סי' י"ב), וכועמ"ש כ"ז כס"ס משפט שלי' (סו"ס סי' כ"ז סעי' ג' וד') פוי"ש, ושו"ר מצ"ב בספרי (ס"ק סי' כ' וכ"ק), פוהס סם כן מנכ במדינה, שנכתב"ש אין מנקפוים מכשולן לנשם, כי כתנרת המחויות משלמת כמקח, מ' ו"ל נזה כמ"ש כתנכ' מות יפיר (סי' קי"ו), לענין שפתה שנכתב לו, לפיכ"ש דין כשפתה כשומר שכר לתוי"ב בנניכה, ושביהכ כל פ"י מקנה, סם נס שנשכר ממת מלפכה, רק ש"י כמחכה, ויב נשים פיון מקפידות על דבר קטן, וקיי"ל פין כולכים ממנו מחמי כתוב, סם יש כמה נשים כמקפידות, מפ"ש סם נס נמנ מקפידות, רק מחמ ושמיט צויר, מלפה דשפתה דשתן מלל כל פחים, ולפ נקרל מישנו, רק מישנו דמישנו סם ניקנין מפנני ורידיפה, ובכמה זוכחי מפלינין בין מישנו למישנו דמישנו, (עי' ר"ן כתוב כנרוך) עכ"ל, ודנדפי פין ר"מ בין דבר קטן לגדול, סם יפי' כמחכה שלפ להקפיד בדבר גדול, ב"ב יפי' כן כדין, והמקנה נזה כיה בשכירות פועלים, לכבל כמחכה כמדינה (עי' מ"ש סי' שנ"ט), ומ"ב סם יש לנדר שכן מנהג כמדינה של מקח דומנה, שמין מקפידים נזה לנקש מחויות מוכחים בכנ"ג, ונלפה נמ"ד נדון כן שי"ד קדוש לד"ת.

וזה כנני יהידכה ופשפ"ט כל פיומים ומיתם כפל מיתני ברכות,

יצחק יעקב ווייס

בש"ה:

שוב נתפדלתי מכיונשים במוקת כתנרת מחויות כמיינתנו (ולזולי גם כמיינתנו כן כיא), שכתנרות מחויות לוים מפלמים דמי כיוקח של כתכועה ומפלח כזה, רק סם לוים מקנלים דמי כיוקח ממקום סמך, ופס כיו יודעים שמקבל דמי כיוקח מכשומ"ק, מ' לח כיו מפלמים כס, ופס מקבל ומיהו מומר לעכם, יש לו דין כאן עפ"י מוקי כמדינה, וכפי הנראה עפ"י פמוק, שפל כתכועה לוים נשפיל כתכועה שלו, פלח נמי שמועה פעלמ פלל מלכת מחויות, מ' שים לו לכתפיל כעמוק כולח מכתנרת מחויות, גם עפד נהנים מחויים, ופס נזדמן לפהן לנהנה, מ' פס מיצנה נשלמו, מפלמת כתנרת מחויות שלו, ופס כוח לוים מיפנה, רק כשפל כתכועה, מ' מפלמת כתנרת מחויות שלו, ולוין לשום פדס שפל מוכרי שולה על כדעת לנקש, דמי מפלוחין גם מכשומ"ל כשלמ, כיון שמקפל דמי מפלוחו מכתנרת מחויות, וגם לית לנך כמוק כ"ש, ומ"ל נפי דפתס יש לכתלוק, שכן מנהג כפולם, ומי שכוח יוכל מהכל כזה כפלה דפתו, ושיך זה דכי כמוח יהיר כ"ל.

ואך נמשר לפי חנפי כתנרות מחויות, פס לש חילמו על כדעת לנקש, דמי מפלוחין גם מכשומ"ל כשלמ, כיון שמקפל דמי מפלוחו מכתנרת מחויות, וגם לית לנך כמוק כ"ש, ומ"ל נפי דפתס יש לכתלוק, שכן מנהג כפולם, ומי שכוח יוכל מהכל כזה כפלה דפתו, ושיך זה דכי כמוח יהיר כ"ל.

שוב נתפדלתי מכיונשים במוקת כתנרת מחויות כמיינתנו (ולזולי גם כמיינתנו כן כיא), שכתנרות

סימן קכו

בטענות ותביעות שבין בעל בית החרושת והרוכל

לשון השאלה

הנני להציע לפני כהדר"ג שליט"א טענותיהם של ב' הצדדים שעמדו לפניו, ומאחר שהב"ד בוצ"א ובצ"א לא בא לפסק השות, ע"כ החלטנו להציע הענין לפני כהדר"ג שליט"א, ולבקשו שיואיל נא להודיענו את חוו"ד הרמה בגדון שלפנינו, ואלו טענותיהם. דברים כתוועתן

התובע, רוכל המחזר בכפרים המסוכים ובעיירות הקסנות, למכור ליהודים איזה סחורת של בית חרושת א' דשה. ארטיקל מיוחד, וזה כעשרים שנה שהוא עוסק למירמא זו במכירת הסחורה המיוחדת הזאת. והנה לפי מנהג המדינה מגיע להרוכל חמש ועשרים אחוזים מהמחיר הסחורה שמוכר, אם הוא בעצמו המציא את הקונים, אבגמ. אם בעלי בית החרושת נותנים לו רשימת הקונים משלהם. אז אין מגיע להרוכל רק 17 וחצי % עד עשרים %. כי אין לו להרוח לחזור על הסחתים, ולבקש קונים, שזה טירחה ועיגעת גדולה כמובן. והנה התובע דגן, שזה עשרים שנה, מיום הציסודות המסחר, הוא מוכר הארטיקל הזה של בית הרושת זה לקונים אשר רכש לעצמו, שלא קבל מהם שום רשימת של קונים מעולם, אלא שכתת רגליו מכפר לכפר ומעיירה לעיירה, וכן מבית לבית, עד שרכש לעצמו המון גדול של קונים, והתפרנס מזה.

והנה לפני איזה זמן נודע לו שבית החרושת אשר התחילה לייצר סחורה חדשה, דומה לזו אשר הוא הי' מוכרה. ובעל בית החרושת מיבא א' מקרוביו לרוכל ומוכר את המחודה הזו החדשה, ומסר לו את כל רשימותיו של הקונים של התובע דגן אשר רכש לעצמו זה כעשרים שנה ביגיעת גדולות כנ"ל, כדי לתקל את המכירה לקרובו הנ"ל, ובצע עומר התובע ומוגן:

א) שבכפה שהתביא התובע את רשימת קונין להרוכל השני, הספיד לו, במה שידפקו כמעט באותה המחודה — אף שאינן דומות ולי"ת לגמרי — על דלתות קונין ובזה יוקפן עסקו בענין המכירה.

ב) שגיות, שהרשימות הללו הי' קנינו, ומחיר רשימות קונים כאלו עולות על שוק הרוכלים למחיר מסוים, מאחר שאם יש לתם רשימות משלהם מקבלים אותו יותר גדול וכנ"ל.

Printed from Otzar HaChochma

ותמ"ל מעיים בגוונא ופט"פ שלין תורתם מומחתם וכן מ"ח פט"פ שלומים בגדל מעיים לכל תורתם מומחתם וממשיכים עמה. ובגלע"ד כתבתי.

תוחם בברכת התורה באה"ר.

סימן קו

ע"ד דו"ד שצא לפניו, נראהן שהשמיד את מבוויתו בתוך מת ביתו ומניו וכניו וכל מבוויתו ומקל במבוויתו של ראובן, ועי"ז נגרם היזק למבוויתו של ראובן, וכלך ראובן ותיקן את המק על הוזלותיו, ובכניו הוא תובע מהשען שיעלם מה שהיזק, ומהשען השיב שהיה לו לראובן לנקש את דמי תיקון ההיזק מאת חברת הביטוח, וכעת כבר אין חברת הביטוח רוצה לשלם היות שראובן תיקן את ההיזק על דעת עלמו ערם שראו בעלי החברה את המק.

ו) **הנה** ראיתי גוליירין מהגלמין ביסוד הך דינא, דמי שגרף את מניו וכניו וכל מבוויתו ומכרם בביתו מפלמת את המק, אם השוף מחוייב לשלם לבעל הבית — כי בע"מ מכרע"ם (מ"ד סי' ז) כתב לחייב את השוף לשלם לבעל הבית, ועומתו העלה בע"מ הרי בעמים (מכרו"ת סי' רמ"ב) דפטור לשלם. ואחר מהרון בת הגמון בעל מלקת יוסף ז"ל בקונן שערי תורה (ותרשב"ץ חלק תרפ"ת, מלק מ' קונגרס ס' סימן מ'), וכתב על הגמוים הנ"ל דלא דקו דקו רבן בכא מלתא כלל ולא עמדו על מקור הדין מזה, והעלה דבורו דחייב המזיק לשלם לבעלים ולא שלין לכם הפסד כלל. וכן מדפסה תשובה זו בשמוי קלת בקונן דגל התורה (ותרשב"ץ תרפ"ת סי' י"ג). ולפי עי מהרהון לעקוב בשפולי גלימתי של גאוני עולם הלו, ולשיין קלת בהלכה עמומה זו שלא נתבארה בשפולקים.

ז) **הנה** הגמון בעל מלקת יוסף כתב ח"ל, ולדעתי הדבר תלוי בכמה דחייבה רחמנא המזיק ממון מביתו מקרא דמכה בהמה ישלמנה, היך דפירוש, אם הוא רק משתא הפסד בעלים, או לא לא אם הן הבעלים משפירים נזירת הבתוב הוא דמשלם שיווי החפץ מה שעמד למכור. ולפ"ד נרור דנזירת הכתוב הוא דמזיק חייב שיווי הדבר, לא שלא הפסיד לבעלים כלל, דהרי מזיק נזרק כלי מרלם הבא ובא אחר ושברה, אי בחר חבר מגא חזקון חייב המשבר (בש"ם ב"ק יז:), לא שלא הפסיד לבעלים כלל דשלא"ם היה משבר נפשילתו לאחר, ולא דהברתע"ן ז"ל במלחמות סוף כילד הרגל (ב"ק כו:) סובר בשמת המשבר תמיד פטור, אבל מלבר מה דלא קיי"ל כהמלחמות שם, לא גם המלחמות לא קאמר רק מעשה שסובר בשעת כתיבת מאיר מבר המיווי כמו כלי שהוא במקום חזול, דהרי תמיד חזלון אחר מקומו ושמתו, משא"כ נבדון דידן דהבית שוב לכל אדם ע"ל ולפי דרך זו יש להבין גם מה דקי"ל בשו"ע חו"מ (סי' ת"י סי"ל), כתופר בוד שעבה ובא אחר והשליכו לשמיים ובא אחר ושבליכו לשלים כולם חייבים. והוא בש"ם ב"ק (נא.). ולפ"ז בתם לא אם התחיל לא היה תופר עד שעבים לו שלשים היה נבור כדי להמית, וכשם"כ תום ב"ק (י:) ד"ה תחי, נמלא שלא הפסיד בהתחיל לשלים כלל דבלא"ה היתה הבהמה מתה בשפולתה לבור, ומוכח דחייב במזיק לא בלא"ה היה נפסד דחייב על עלם משהה היכן שהה.

ג) **ברם** ראלה לע"ד לתין משם רלוה לחייב לשלם לה מדלא הגי ובא אחר ושברה, הגה זה בהחר שברו כלא עשה משהה ביכה כלי שלין שברו כלא עדיין היה הכלי בשלימותו, והוא הוא שעשאו לשבר כלי עד שלין רלוי להשתמש בו, ושב"ש חסר ממונו, ולכן נחייב לשלם, דלא"ג דבלא"ה היה כלי זה משוחד להיות שבור, מ"מ שבירה היה לפ"ז זה לתלוין בתר השמת, ועיין דשעמת השבירה עדיין היה הכלי שלם ולכן חייב לשלם היון דשב"ש עשה משהה היכן, והוא תשר הפסיד לת ממונו של בעל הכלי כי הוא הויזיק מכלל התשברות להשתמש בו. וכמו כן בהשלים לת הבור לשעבים לו לשלשים, אי דגם אם לא היה חלק שעבה היה בו שיעור כדי להמית, מ"מ שבשיו שתפרו עד שעבים ושלשים הגה כל אחד מהתופרים חייב היון דיש במשהה של כל אחד כדי שקב"ל) דכולם חייבים היון במשהה של כל אחד כדי להמית וכח כולם משותפים בו שב"ד, כרי דגם אלו שהשלימו לת התפילה כתם משורב בתיתת הבהמה, ולכן שפיר מחייב לשלם היון דגם הוא עשה חלק ממשהה הכיכן — משא"כ בב"ד אלא שעמת בתוצע הוא שלא עשה כיכן כלל כי לא הפסידו כשלים כלל היון שיתולם לו פ"י תברת הביעות, וא"כ לא היה משהה מעשה של מזיק ואחלי יפלם, ולא אם אחי מחייבים לת המזיק לת היכי דבלא"ה היה הכיכן עשה — וכבר זורק כלי מרלם הגג ובבאלים לת הבור וכ"ל — מ"מ אין לומוד מזה לחייב לת המזיק בשלין כיכן כלל ולא בהסיר בשלים כלום וכב"ל. ושוב מלתי בקונן דגל התורה (ותרשב"ץ תרפ"ת סימן מ"ו) בתשובת הגמון בעל מחזה תברהם מברלזי ז"ל, שכתב ג"כ לתין דלוה מזיק גג וגה לחר ושברה דבשובר חייב, דשם בע"פ בעל הכלי הפסד ושיקר בשלמה הוא מי הוא המזיק, וזה מהניין לשיטת הסוס' דשיקר המזיק הוא המשבר כיון דעדיין לא נשבר הכלי, אבל אין לוה מזה לחייב במקום שלין בעל הכלי הפסד כלל עי"ש. והוא בדברינו בשזה"ו.

ד) **ערך** הניח החלקת יוסף ז"ל לוה דחייב בשלם אף בשלא הפסיד לבעלים, מכח דש"ם בבא מליעא (לד.) המפקיד אצל חבירו בהמה וגנבו שלום ולא לוה ליטבע מגלח הגזל ומשלומי כרי פרתי קמויה לך מעכשיו, משקיף לב ד"ה זוכל מי ככי שפילו ניזוקיה וולדותיה נמי יבלם להשומר כיון דקניו ליה להשומר למפרע — ואף דהגזל לא הפסיד להשומר כלל דהרי שם לא גבה לא היה להשומר כלל רק מעשה שסובר בשעת כתיבת מאיר ולא הפסיד להשומר כלל, ובוזקק"ל כתב כרב המגיד הכיון בן שמשלם להשומר, ומשמע, ועל כרחך דחייב אף שלא הפסיד לבעל הבית. ולפ"ז דבריו ז"ל קשיין, דבא דפירך הש"ם מי ככי שפילו ניזוקיה וולדותיה נמי, אין הכוונה דבגזל גבה גם את הניזוק וכוולדות, שלא הבוונה דכיון דמשמה לשומר לו לבשתגזל ותשלם ותשלמני כרי פרתי קמויה לך מעכשיו, נמלא שהשומר קמה את

כבכמה למפרע, ומ"ב הגיחות והוולדות המגלות בניה בשומר או שכבר מסרן לבעלים יכיו על השומר, כיון דהוה קנה לה כפרה למפרע וממילא כל גיחות הבכמה וולדותיה של השומר, ולא מיירי כלל שהגוב יפלם לה הגיחות וולדות לבעלים. ועיין ברמ"י ד"ה מי כפי.

כ) **אולם** יעויין בכרב המגיד (פ"א מהשלוה ופקדון ה"ל) בניזוקין וולדותיהם נמי, קאי על גיחות וולדות שנעשו בניזוקין בגוב מיירי, ומהכ"ת שפיר בניזוקין המלקת יותר לבוכית דלמ"ג דהגוב לה בפקדון לבשומר כולם בגיחות וולדות מ"מ מייב לשלם, ועל כרחך מוכח דכל שהזיק למהניזוקין קף שם לה בפקדון מייב. פולם בשמת למ"ל אין מהר רחיב כלל, דהלה כתם שיקר מיובו של הגוב הוא לפני בעל הבכמה שהרי אם בהמתו גזל ולא לה בהמתו של השומר, הלה דמיהן בעלים מברו לת בהמתו להשומר שהרי אמרו לשמגוב ומשלמי פרתו קנוסו לך מעכשיו, ממילא כל זכיותיו של הבעלים בבהמה זו מוברות להשומר, ומשב כשיו הגוב משלם לבעלים והבעלים מוחים ממנו להשומר. ומשהר שפיר פריך ר"ז מי ככי ניזוקיס וולדותיהם נמי יהיו לשומר, ומכי הגוב לה בפקדון להשומר לת בניזוק והולדות, מ"מ בפקדון לבעלים והרי השומר מכח הבעלים בת, ואין לפעור לת הגוב מהשלומי ניזוק וולדות משום שלא בפקדון להשומר זהה, דאם לה ישלם להשומר יפרע לשלם להבעלים והבעלים יחזרו להשומר, שהרי השומר קנה כל זכויות הבעלים.

ו) **עוד** כתב בשל מלקת יותר לבעיר מ"ש ד"ק (פתח:), בשמר כרי על שולה והפריש שור וגא אחר ונגב, דגוב אבר שלמו בבכם, ופיבש"י דאמר ליה גוב שולה קף מחייבת ושולה משלומת לך ולא בפקדתך הו מידי דכל יולא לחה ידי מדקן. ומהכ מוכח דגוב משלם רק בפי מה שבפשיט. אבל בשמת אין לחיב משם, דהרי השור אינו שלו אלא של הקדש ולכן אינו משלם אלא בפי הבפסד ולא בפי בשווית עב"ל. ובשמת כן מבואר בש"ע שם ד"ה גוב אבר אבר שלמו, דאחשלומין דבעלים מחייב והרי בולעו ידי נדון ובפקדון דהקדש מיפטר דאבר אחים כחיב ולא הקדש עב"ל. ומבואר דאל הקדש אבור לשלם וכל מיובו אינו אלא משום שבבעלים מיחים אחשלומין, וא"כ סני שיעלם בפי שבבעלים מיחים. ויעויל זה בחב בחשבה לאלך (פ"ג ממשבה בקרבנות ה"ז) בחי שקנה אחרוב מהודר בדמים יקרים וגנבוהו ופבלוהו, אי אלי בגוב לפטור עלמו בגניבה אחרונה אבר שלוהו מהודר כל בך, ובשיית מהר"ם מינץ (סי קיי"ב) רלה לדחותו להא ד"ק (פתח:) גבי אלי אבר ופשיה בכבם והבעלים לא אלי אחרי אלוה אן בחשבה בעיבה למיבעד, וא"כ הכא אין הבעלים יכולין לטעון שרוצין לקויים אלוה אן בחשבה באחרונה הדר. אבל בחל"מ בחב להכא שהני, דהחם השור שבעלים לשולה אין לו דמים בלל ובדקיי"ל (פסחים פט:) הבוכר שולחו לא עשה בלום, בחלת שהין חיובו של בגוב אלא משום חיוב שולחו לא עשה בלום, ח"ש בגלי הוא לבם, אלא אחריון פוטר מן החשום, אבל ח"ש בגלי אלא בבעיר רק לענין פטור מן החשום, אבל ח"ש בגלי הוא לו שלא עשה בחשלוה שהין לו זכות ואבר אותה בחשלוה בחיב"ם. ולפ"ז בשיית דבריו ז"ל חחוכיח בחה שבחב שהם נחשם חלשות אלוה לא חכם לבי (סי קי"ד) שיי"ם. ועיין בזה בחי זקיני חחם סופר גיטין (נד:) ד"ה בבניס שפגלו, בחריכות קלח.

ז) **ובהיותי** בזה לאיחי בשוי"ת מבר"ם מינץ (סי קי"ב) שבקשה לחחחי שבור בגב ושפשיה בבבם, קיפוק ליה דשור של שור שה שפי חשור בבבם ונחלת שבגוב בשפיד לת השור, ואין לחרץ דהשור לא הוי של בעלים שלא בכך, דלאבחר קשה דחי לא חייבי הכי והעודר בכן בשור הוי שלו מיירי. ועי"ש נראה דאין ברירה לשלם השור, דלמ"ג דשורה לבהן ובמבואר בש"ם פ"ק (קנ:) דשורה שלו דבחיב ואיש לת קדשיו לו יהיו מיירי, מ"מ אין בבהן זבה בשורה שלא לחחר זריקה דשם, אבל לפני הזריקה הוי של בקדש ושועלין בו ובמבואר בר"ש רפ"ק דחש השנה (כח.) ד"ה של שולה דלאחר זריקה אין מעילה בשורה מיירי, בא לפני זריקה הוי של בקדש ושועלין בו, והרי שפפידה דהקדש פשור שלם ובמבואר בר"ש ב"ק (פח:) שם דמניה בחיש בחיב ולא בהקדש. ועיין שבמ"ק שם בשם בר"ש"ד דבבהן ודלו דמשלם דמי שור ולא מבעיא ליה שלא לענין בשל לבעלים מיירי. ולפ"ז ודלו דלק"מ. ובבמ"ל חכם לבי (סי קי"ד) שיי"ם. ועיין בזה בחי זקיני חחם סופר גיטין (נד:) ד"ה בבניס שפגלו, בחריכות קלח.

ז) **ובהיותי** בזה לאיחי בשוי"ת מבר"ם מינץ (סי קי"ב) שבקשה לחחחי שבור בגב ושפשיה בבבם, קיפוק ליה דשור של שור שה שפי חשור בבבם ונחלת שבגוב בשפיד לת השור, ואין לחרץ דהשור לא הוי של בעלים שלא בכך, דלאבחר קשה דחי לא חייבי הכי והעודר בכן בשור הוי שלו מיירי. ועי"ש נראה דאין ברירה לשלם השור, דלמ"ג דשורה לבהן ובמבואר בש"ם פ"ק (קנ:) דשורה שלו דבחיב ואיש לת קדשיו לו יהיו מיירי, מ"מ אין בבהן זבה בשורה שלא לחחר זריקה דשם, אבל לפני הזריקה הוי של בקדש ושועלין בו ובמבואר בר"ש ב"ק (פח:) שם דמניה בחיש בחיב ולא בהקדש. ועיין שבמ"ק שם בשם בר"ש"ד דבבהן ודלו דמשלם דמי שור ולא מבעיא ליה שלא לענין בשל לבעלים מיירי. ולפ"ז ודלו דלק"מ. ובבמ"ל

סימן קז

— המשך התשובה הקודמת —

ח) **ולכאורה** יש להוכיח דבמוחק לחביבו חייב לשלם לף שם מביבו לף בשפיד, דהרי מבואר בש"ם בבא קמא (לח:) בשור בשומר להביבו ובא אחר והרבו דחייב לשלם משום דאמר ליה לחת בעינא למיבעד הא מלוה. ובחב ברא"ש שם דמדיעא חייב לשלם מיירי. ועיין ש"ך חו"מ (סי שפ"ב סק"ל). ובקצה הלח מבואר בש"ם ברבות (ו.) משב חדם לעבוחו מלוה ואחם ולא עשחה משלה עליו בכחוב בחילו עשחה מיירי, ובחשר חש"ם (חו"מ סי ס') כחב שבוח משבוח בבורא לשחי לשולו דאמרינן בכ"ב דאומבא בחילו עשחה משלה בפועל מיירי. ומשחה מבוין שבאל השור מקבל שכר בחילו בוא עלמו עשה לת השור בשלוה, ח"ש אמאי אינהי ליעבד החוקף לשלם הלא לף גרם שום בפפיד לבעל השור. ועל כרחך מוכח דלמ"ג דבשכר משלם להניזק ממקום אחר מבל מקום חייב החוקף בגזל דבר שחיוב שלו.

ט) **אולם** יש לדחות רלוה זה, שפ"י מה שבחב בשכ"ק גור מריה למהרי"ל ז"ל (סי' בבעלובך מי ס') ליישב קושיית חוס' קידושין (לז:) ד"ה בוחיל, שבקשו דמאי גמיה מיבא ליבעלם דשם בהריבו כל אחבמים שאם שביו במדבר אינה בפרה אחד בגבד, והלא מן הדין לא היה לבם לבקריב בין שלא אחחייבו בפסח אלא לאחר יוחאב ויאיבב, ותירן מהרי"ל ז"ל דלפ שביו פטורין מן המלוה משום אונס או משום שלא בחו לבלל חיוב, מ"מ גגלי הוא לבם, אלא אחריון אונס הוא לו שלא בעיבה רק לענין פטור מן המלוה, אבל מ"מ גגלי הוא לו שלא עשה בהלוה שלין לו זכות ואבר אותה בהלוה מיירי. ולפחורה דבריו ז"ל מחולין בזה שבחב שלם נאנס מלשלות מלוה לף

והרשב"א כתב לפרש"י דלא פי' סבי דבמערבא פתחוה במקום אחד אלא פעם אחת, ולפ"ז לעיל אין כאן קושיא כל כך, ומיהו מה שהקשה הרשב"א במקום אחד ומשמע דהי' כאן בעיבור אחרת פעור ולכאורה כיון דעלולה לעלות אין כאן שמירה אף בעיבור אחרת, ואפשר לכיון דכל עצמה מסרה בפשה כדי לרחוקי בעיבור לא תלך למקום אחר, ומשום ס"ב וכו' יתחזק כו' לעיל אמר ממי יפקוד בפלכלה בעיבור אחרת וחה ולחי חיזו.

והרשב"א בפה כרלמ"ד פי' דאם נפלה אלמה יתחיב בפשיה בפשיה לענין נפילה, ויתכן דחיורי דלא מלי לדרש אלא לענין גנבה וכגון שבפלה לה בגד, ס"ב קפילה הוא מדחזן ויש אם קונים שלי אפשר לה לקפון

והר"א פ"ג מה' נ"מ בהבנות כתב דחיורי נעשל בפשיה כרלוי ובפשיה דנזל בחומם ומחזק לעיבה, והבעלים ידעו שלמה אבל לא ידע חיפה לנקפה דבעלמא פעור וכבה חייב דהר"ן למידע שחזק לעיבה, והמ"מ פי' בדעת הר"ח אם הפקר בפרש"י דלא מהני לה דלא כרלוי, ולפיכך כתב דמה שפי' הר"ח בגמ' פותר זה ומחזר בו דלא מהפקר וחה מומת דבדברי הכל מבואר בעשל כרלוי ולא ידע שיעלת פעור ודוקא בידע ולא ידע שבאת בעיבה חייב וחה כדברי הר"ח בגמ' שבכיון הרשב"א בעמו אלא מפני שפי' בגמ' מותן לחבר חפץ אבל לענין דינא הכל אחד.

ג"ז ב' תוד"ה נפלה, והוא שפיעב יכולה לירד כו' הרשב"א בפה הרשב"ד מוקק שלין זו פשיעב דמלי הי"ל למעבד וכרי חייבי בבעיבור כרחוב וכדלמר בגמ' חיבבי לך עבודי מדם חדם, וגלמר דלין כאן מחוקת לדינא, דכוחב חר בפעב בה ולא נפל בפעב ונפלה בעיבה, דחפיב החלחה בפשיעב לענין יכיחה כדוכב ושופו בחוכב, וכחוכב בא מכח הפשיעב שחיבו לפקה עליב שלא תרד וכרי היב היב מפקה על זה ואפי' אם פעב בה ובימה יכולה ליד לעיבה לבב אחת וברבב זו. אפלה לא בא בחוכב מכח הפשיעב והייבו אב עשיי דבב בבחה דמחייב בהפשה הפרחה ופובר בבחוכב והכב פובר בבחוכב פ"ע דלא בעביר הדא חדם, ולא מחייבינן בכוחלקב מפוב אחלחה בפשיעב לענין דמיפה מבחה שלא שלין בחוכב בה.

שר"ע סי' ש"ס ס"ב בכחב בכוחלקב כו', אפי' בעביר בכחות בכבב אפשב לענין דמיפה מ"מ חינו מפלם מב בפשיעב בעפיעב שלין בחוכב בה מחמת בפשיעב, ואפילו אי יש מקום לומר דבהלה גדה היב מרגיש בעפילה וביב חוקפב אפשר דחייב מב בפשיעב אבל בהיפה הגמ' דלא מקרי אחלחה בפשיעב.

סמ"ע סק"ב דמלי רש דבעל בשהב גבם לי' הוא בעין לשון הרשב"ם, אבל אין זה משעם אלא בדין דכלי לעולם על המיפן לבסיר ביפיהו בפיהם, אלא עשעו בכמ"ש חר הרמ"ם

דלא חשיב בעין ושלח ושבר ואין זו שיקר שהב אחר.

שם בשו"ע אפי' בלבב מפרוגב לערווב כו', דוקא מפרוגב לערווב, אבל מגוב לגיוב וביעיבם בפפקר קרקב בור או דרך משמש הרמ"ם דמייב, וכן אם יצחת מגוב לחוכן לגמת שמעון משמש דמייב, ואפשר אפי' בפלה עודב לו ע"י שבוסבר לגיוב שמעון בין דיבר לבלבב.

שם ואפי' עשפב פירות במי ניהב, אי שיעשב בלים שהשיעב במים שהוא בעולם כמו בשולב בגלוים לעיל סי' ש"ל ס"ח ומשלמת מ"ו וקנה שלא פירשוהו לפקפקים, ואם שיקול לאחר שבוחתו פעוברין על בלים בדין בור, ולמלי לאיבעי לן כ"ש לי דהמיב חוקם שלא דמייב משום שהלחו בפשיעב, ככל שעור אף על גבי אדם לאחר שבוחתו הלא מהני אחלחה בפשיעב שעינן שן וגבל בחייב משום בור, וגם אין כיחב אדם מלוי ש"ו וש"ל, אבל אי חשיבא פשיעב חייב משום בור כמו בגלוים פי' מ"ש ס"ל.

שם אם בעשיהב אלא גיעב שבגו והיב אפשר לב לירד בו ויש מי שחולק שם, דברי הרמ"ם ס"ל דאין כאן פגועתא רק

כמאי דחייבי בגמי אבל אין כאן פגועתא לדינא, והבור חייבי בבעיבה אלא בגיעב שאין בכחו לחוקפב ולמנעב מלירד לגיעב וכו"ע מודים דזו פשיעב בבאי המעבה, ואם נפלה הוי אחלחה בפשיעב והרחב"ד חייבי במשניי ודיזו למעשה בבל שאב שלא מכנס לגיעב ואין כאן פשיעב בהמעבה, ומ"ב הגר"ח ז"ל סק"ד דלמה פשיעותא היא כמ"ש י"ש ב' וכי יחחזק כו' לימו מזן דלמה ממרו שם אלא מי חורמה כיי רגל בהב"ד אבל בבא מי לא מלי למשלט בב אלא שבוס בגיעב ולפי שעה כיון, ומי מלי למשלט בה ואין אין כאן פשיעב, וכן מה שהקשו הגר"ח ומהב"ל לדעת חה דניכולה לירד בדרבב הוי פשיעב והפי נפלה היינו בחיעב יכולה לירד ס"ב אין אחמו בגמי דיאבה ואחזב מייב ואיך מזבב, לימו מזן וכי בולבו בחלל אחלחה לריבוב אלמה לי"ש בא לפרש דבין דהובגלה בהאי גיעב לריבוב בעיבחה יפיבחה, ולפ"ז אפשר דאפי' אי הוי בפילה אמייב אי דפעור, ולפ"ז אי בחלבה בשאלה בעיבה בלופן שבוב אלא בשיעב בה ולא בשיעב פשיעב לגבי יהידה מ"מ שפיר שייך למילן בשאלה לזיב אי שני לב בשמירב שחוחב משום שלבב ממבך אחר הגיעב, וכן אי מחי בהיחה בהגלה בחלבו וקרפיפה אלל גיעחו של חברו ואיעב יכולה לקפון דלא עמדה על אפבה לקפון בשומב זה אי שלב סיבב, ובפלה, ואחי"ב חזבב, יש לדון דלא שני לב בשמירב אחוחב לפי שחלא נהב"ד כדי להגיע אל הגיעב בחקום שיכולה להגיע

שם ס"ב בר"מ מיבו אם שמרב בשמירב משלה בו, בבר נחבאר לעיל דעת רש"י והרמ"ם דלא שני לב בשמירב אחוחב, ודעת הרמ"ד דלא שפבה דינה לענין שלים אחוחב אלא לענין נפילה דחייבי דהוי עלולה לבפיל עלמה בחקום שחפשר

לשמירב חקפילב, פ"ע אי שמרב אי ניחלא חייב לבקשב בגיעב.

מיהו הלי שמירב אחוחב ומשולה אינו דלא שיכולה לעמוד בר"מ אי בוחה שפ"מ אלא חלוי אי יכולה בדלת לעמוד בפני בבבהב בזמן שמסרה ושפב לנלמי, ופעמים שרוח חיבב מלוי לה חפיל בדלת והבבהב יכולה לבגיבה בדלת והיא נופלת, ולפעמים רוח חלוי חפילה לפנים והבבהב דוחקתה לחוץ ולא חפיל בדלת, וכאן הוי כר כוספת שמירב כפי רוחות חבין בגד בה יותר מן הראוי, ומ"ב בסמ"ע סק"ד דפי' שמירב משולה ואחוחב חמלת בריב סי' ש"ל חמור דאינו ענין לכאן, ומ"ב בש"ך סק"ד דלבר"ח ס"ל לה סבי גם בשמירב משולה אין מזבן כוחו ז"ל ובר"ח מבואר דלא שבי בשמירב אחוחב.

סמ"ע סק"ב בבין לי' בעור שאם נפלה שלא בחזום משלמת מה שהזיקה, וכוונ בעור בשהפקה חבחקה וכמו שפי' מח"ב ודברי בסמ"ע בזה חמושים דקשלה לאו נפילה היא זו חורמה, ואם היה שומר כל כך שלין דרכה בכך הרי הוא חזום בחמת.

ג) ב"ח בי מלמד שבמין מ"ע שזה אחר, יש לפי' בשה בבלי או בכחב *שהזיקה שמין לח כל הבבחב כמה היחה שזה וכמה היה שזה או שזחה הגזק ס"ב הדין זחן שבמין כל הבזה כמה שפחחה דמיה והבח לו שיעמין כל הבזה למבור שלא הקמה בלא קרקע בפ"ע, וזה מלבינן קבל ובלא קבל כוי שיעמין לח בגזק בפ"ע, וי"ל דלא דמי לבני וכמה דבחם הבעוד הוא מחמת שלימוחו לוחבו וכשלימות לוחבו הוי בלי והוי בכמה וכל חלק הוי בלי ולא בהמה ובבחק עשפב בספרד חלק מחמו, ובלבך בשומת ס"ב בבלי, אבל חבלה חבואה מן בשב לין שמין כל בשב שמין שם קומה שם לעלמו אלא פי' בנרעין וברעין בפ"ע ואם אבלה מן בשב אפלמת מה' שאבלה לם אחה אחה ואם אחתים בחתים והיה הדין נותן דגם בחבלה קמח בשבה שמין בפ"ע וכמה חבשה חוזה דשמין אבל שזה אחר.

ביש לעי' היכי שקלקל כותל ביחו ואי שיעמין כל בניא לא נפחח כלל בספו היכי שיעמין, ונראה לבין דאין כיח שומד למבירה אלא נחקן בדוקיה משלם מה שחבדו משפיד בהולאות החיקון, והבי בחב רש"י בגמ' ב"ב דבבנים שפיגלו מיינין לשלם אפי' נוזבב שאינו חייב לבניא אחריה משום שהיה דומה

Printed from Otzar HaChochma

לבהמה דורון ולא בהמה הרי מה שטוב לו לעצמו חשיב מפסידו ומזיקו ובתוס' לעיל י' ב' ד"ה לא כתבו טעם דצריך לשלם כהשה משום דרשאי לרפאותה ומשמע דאפי' אם המזיק תובעו לדין שישומו עכשו כפי מה שטוב למכור וישלם פחתה והניזק טוען שאינו חייב למכרה אלא רוצה לרפאותה ואם תכחש ישלם פחתה הדין עם הניזק שאינו בדין שימכור פרתו כל שאפשר לו לרפאותה, וה"ע בבית שאין עומד למכירה, ואע"ג דבבהמה אינו משלם ריפוי דבית נזק הוא, וכן בנזקי חצר שחפר בה בורות דאמר מ"ח א' משלם שכר פועלים והיינו נזקה, [ונראה דזו כונת הראב"ד פ"ה מה' טוען ה"ע שכתב דהא דאמר ב"מ ה' א' דחפר בה בורות חשיבא תביעת קרקע היינו בתבעו למלאת החפירות אבל תבעו פחתה הוי תביעת ממון ובמ"מ שם חלק עליו שאי אפשר לתבוע למלאת אלא לתבוע דמים, אבל יש לפרש כונת הראב"ד בתובע דמי מלאוי שזו תביעת קרקע שהמלאוי הוא קרקע, אבל אם עשה חפירות עמוקות שאין דרך בני אדם למלאתן שימלו ביוקר מאד ודרך בני אדם לסבלן אז אי אפשר לו לתבוע למלאתן אלא יכול לתבוע פחת החצר וזו תביעת ממון ונראה דמודה בזה הר"מ, ולפ"ז אין דברי הרשב"א שהביא ב"י סי' נ"ה [דס"ל דתביעת ענבים ותביעת נזק קרקע חשיב ממון] דברי הר"ה, והרשב"א הפריז מדותיו דאף תביעת מלאוי חשיב ממון והב"י שם השוה אותם].

וכן משמע כ"ג ב' דאמר דאף גלמא מקרי כליא קרנא, ואי שמין את הכותל כמה היה שוה עם הגלמא וכמה שוה בלא גלמא א"כ הרי לא כליא קרנא אלא ודאי דמשלם הפסד הגלמא כיון דעומד לתיקון ולא למכירה [ואע"ג דכל שן מקרי מכליא קרנא אף דשמין בס' התם ההפסד הוא במה שאכל אלא את שומת ההפסד חשבינן לפי ערך שיווי ס'].

ואילו שכר פועלים לבנות לו בית בקבלנות בכך וכך וחייבים לבנות כפי מנהג המקום והניחו כותל אחד מחוסר מחיקה שיבון וכדומה לפי מנהג המקום מן הדין שמנכה לכן משכירותן וכן אם מכר ביתו ואח"כ נודע ללוקח קלקול כותל אחד יכול לנכות מדמיו ולפעמים לבטל המקח וכמו כן חשיב זה שהזיק את הנוי מזיק ומשלם כפי שטוב לבעלים בעלמו והרי עומד לתקן ומנהגו של עולם להוציא הוצאות על זה וזה שוה, וכ"ה לי' רש"י נדה כ"ח א' ד"ה ולפנין, כיבוס הכתם מן החלוק כו', [וכן לוהכה נירו נראה דמשלם כל הקלקול, ואין שמין את הקרקע כמה היתה שוה, וכ"ה ברש"י י"ח א' ד"ה דש, בדש בנירו דמשלם דמי נירו].

אח"כ ראיתי בש"ך חו"מ סי' ל"ב ס"ק ע"ו, תמה בדברי הראב"ד וגםספק שיהא בהמת חייב המזיק למלא את הבור כיון שהוא נזק שאפשר לתקנו, ולא אמרו דשום הנזקין בכסף אלא בנזק דלא אפשר לתקנו, וסיים דאפי' את"ל דמלי לסלוקי בזוזי ואין על המזיק לשכור פועלים, מ"מ חיובי' הוא לתקן הנזק אלא דסגי בתשלומי הכסף שכבר אפשר לניזק למלא חסרונו.

והנה לדברי הש"ך הדין נותן שאם בשעת הנזק התיקון בזוזא ובשעת העמ"ד ד' משלם ד', ואי מעיקרא ד' והשתא זוזא משלם זוזא, כיון שלא נתחייב דמים אלא ריפוי השבר, ולדברי הש"ך ניחא בפשיטות דאין שמין כמה נפחתה החצר, שזה לא נאמר אלא בנזק שאי אפשר לתקנו, ואמנם בש"מ ב"מ ה' א' כתב בשם הרי"ו דאינו חייב לתקן לעולם אלא ליתן דמי הנזק והביא ראי' מהא דאמר מ"ח א' דבעל החצר חייב בנזקי הבור דמלי דידי' רמיא למלויי, ולא על בעל השור, ונראה דכונת הרי"ו שאין עיקר חיובו כלל למלאת, שאם עיקר חיובו למלאת החפירה אלא שפודה עצמו בדמים הדין נותן דכל זמן שלא שילם יהא חייב בנזקי הבור, ועוד שאם עיקר חיובו למלאת הדין נותן דהו"ל תביעת קרקע ואין נשבעין עלי' כמו דנקט הש"ך בפשיטות, אלא עיקר חיובו ממון כשאר נזקין, ומיהו מגמ' שם ל"ק כל כך להש"ך דאע"ג דעל המזיק לתקן מ"מ אינו חייב בנזקי הבור כיון דבור לאו דידי' הוא, ואין חיובו רק נגד הניזק אבל אינו מתחייב לכל העולם, ובעל הבור חייב בנטירותא דבור, וגם הרי"ו לא הזכיר סוגיא דב"ק אלא נרהיטא דלישנא אבל עיקרו סברא דלא מצינו בגמ' חילוק בנזקין וכל שומת נזקין בכסף ולעולם משלם כשעת הנזק בין שהוזל לבסוף בין שהוקר, [וכמש"כ סי' ח' ס"ק ע"ו].

ולהאמור יש מקום לומר דאפי' נזק העומד ליתקן שמשלם דמי תיקונו ואין שמין פחתא מ"מ חשיבא תביעת ממון, ולא תביעת קרקע כיון שמתחייב ממון בשעת הנזק, ולא רמי עלי' תיקונו כלל, ומ"מ כיון שגרם התביעה משום שעומד לתיקון י"ל דחשיב תביעת קרקע.

ובנה"מ שם כ' בשם התומים, דכיון דאם ממלא את החפירות מפטר, נמצא שאין תובע רק קרקע ולמש"כ לעיל אין הדין כן שאם בשעת הנזק ד' והשתא זוזא לא מפטר אף אם מלא את החפירות, ולפיכך אף אם מעיקרא זוזא והשתא זוזא כי מלא את החפירות חשיב כשילם כסף, וכי תבע לו ממון קתבע, ולא עוד אלא אם הניזק טוען שאין רצונו למלא ורצונו בדמי הנזק הרשות בידו, וראי' מהא דאמר פ"ב א' אמר לי' קוץ לי מקן א"ל כש"כ דפשעת בנפשך וקרו לי' שור המזיק, ואם איתא דבכל נזק מיפטר בתיקונו ואינו יכול לתבעו דמי נזק למה צריך טעם בריפוי אלא ודאי בכל נזקין יכול לתבוע דמי נזקו, רק בריפוי של אדם המזיק לא מצי לתבוע דמים אם המזיק רוצה ליתן דמים לרופא לרפאותו, ומזה יש להוכיח ג"כ דחיוב נזק הוא בממון ולא בתיקון הנזק וכמש"כ לעיל.

ודברי הראב"ד יש לפרש דבשעת הנזק הוי ד' והשתא זוזא והניזק מחל לו ואינו תובע רק תיקון הנזק והשתא קרקע הוא קתבע דזכות ממון כבר מחל, ומיהו אכתי אין המזיק מתחייב למלא את החפירות, אלא שאין מחילת הממון רק בתנאי זה, והו"ל התביעה ממון והתנאי של מחילה בקרקע.

ד) **ס"א** ב' בתרתי פליגי כו', בתוס' פירשו דמדליק בשל חברו לרבנן פטור בדבר שאין דרכו להניח אפי' הדליק גדיש של חברו ממש, ומשום דחשיב אונסא, וכן הא דאמר ס"ג א' בבעי כספתא דחברי' מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא היינו אפי' אם יביא עדים מספקא לי' דלמא חשיב אונסא, ומרגניתא בכספתא הוא אמצעי בין דינר כסף והוא של זהב לארנקי בגדים והזכיר בו של כסף הוא ודאי לא הוי אונס, וארנקי בגדים ודאי הוי אונס, ומרגניתא בכספתא מספקא לי', אבל דעת רמב"ן במלחמות והרשב"א דאם מכוין להדליק את הגדיש מודים חכמים דחייב אפי' בארנקי בגדים דמאי הוה לך גבי דאזקתי' וכדאמר ביהיב לה דינר של זהב ואמר לה של כסף הוא אלא הכא בנשרף בגדים שלא במתכוין אלא שפשע בשמירת גחלתו, וכן בבעי בכספתא לא מבעי לי' שיהא פטור מחמת אונס אלא מבעי לי' אי משתבע בתקנת נגזל. ופשיט לי' ממתני' דמשמע לי' דלרבנן בדבר שדרכו להטמין לא גרע מארנקי בגדים לר"י וכבר אמר רב לעיל דעשו תקנת נגזל בטמון לר"י אפי' בארנקי בגדים, וה"נ לרבנן בדבר שדרכו להטמין עשו תקנת נגזל [והא דאמר רב לר"י הוא לרבותא דאפי' ארנקי בגדים וכמש"כ הרי"ף והרשב"א] ומיהו לר"י ודאי עשו תקנת נגזל אפי' במידי דלא שכיחי דמנחי דלר"י לא אלים לי' טענתא דלא מנחי שהרי מחייב אף בפשע בגחלתו ולא חשיב לי' אונסא וה"נ עושה בו תקנת נגזל אבל לרבנן דאלימא להו טענתא דלא שכיח דמנחי ובפשיעה לא מחייבינן לי' אארנקי בגדים אפי' מדליק בשל חברו, מספקא לי' בגמ' דאפי' בהזיק בידים דחייב לשלם אפי' במידי דלא שכיחי דמנחי, אפשר דתקנת נגזל לא עשו בזה. [ובגמ' משמע דדוקא במרגניתא בכספתא מבעי לי' דאפשר דמקרי שכיח אבל הסמ"ע סי' ש"פ סק"ג כתב דמבעי לי' אי עשו תקנת מזיק במידי דלא שכיחא וקשה לפרש לי' הגמ'].

והש"ך סי' ש"פ סק"ו כתב ליישב דעת הפוסקים דבמזיק בידים ואיכא עדים חייב אפי' במרגניתא בכספתא ולא מבעי לי' אלא לענין תקנת נגזל, וקשה קו' תו' דא"כ מאי פשיט ממתני' דמדליק את הבירה, דהפשטן סבר כהירו' דמודים חכמים לר"י באיכא עדים דחייב אפי' על דבר שאין דרכו להטמין ומשנתנו בתקנת אשו פליגי ודבריו ז"ל תמוהים דאם רבינא ור"א פירשו

Printed from Otzar HaChochma